

52428

52428

VICSAY LAJOS:

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

apó. máj

1940 márc 14.

Terjeszthető, 193

lit. ágész.

1940.

SZEGED

VICSAY LAJOS:

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

Anya.

Aki felett anyai szem
Hűségesen ott virraszt,
Annak fénye ragyogása
Ad tanácsot, hoz vigaszt.

Mily boldog vagy, mily szerencsés
Nem tudod még most talán,
Míg e pár szót kimondanod:
Édes, drága, jó anyám!

Aki foghatja még hosszan
Édes anyja szent kezét
Enyhet talál minden bajban,
Mert nincs ennél szebb beszéd.

Amíg hallod szelíd hangját
Sorsod sohse mostoha.
Élted minden útján kísér,
Mint zsolozsmás orgona.

Akit a sors földre tiport,
Menhelye csak egyedül:
Aggó anyja kebelére
Ha zokogva menekül.

Amíg nézhetsz hű szemébe
S érzed szíve melegét,
Az Uristen mindkét kezét
Áldón nyújtja tefeléd.

Anyá! Éltünk legszebb kincse...

Elvesztettem, siratom.

Fájó könnyel borítlak el

Te áldott, szent sírhalom.

FELEKI SÁNDOR.

TANÍTÁSOK, VÁZLATOK.

Költeménytárgyalás.

1940. május 1. hete.

III. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Ölbey Irén: Édesanyám lelkem című költeményének tárgyalása.

Nevelési cél: Az édesanya iránti szeretet tudatosítása.

I. Előkészítés. a) Érdeklődéskeltés. Kicszerettek legjobban a világon? Miért édesanyátokat? Mit adnátok néki, ha nagyon gazdagok volnátok? Ezzel meg tudnátok hálálni az ő jóságát? Gondoljátok csak el, mit tett édesanyátok eddig értetek? Táplált, tisztán tartott, dajkált, gondozott, amíg egészen kicsik voltatok. Azóta is minden gondolata ti vagytok. Gondoljátok csak el, reggeltől estig mit csinál értetek! Mit csinálnátok, ha — nem volna már édesanyátok? Jaj, erre gondolni is rossz, ugy-e, gyermekek! Akkor tudjuk meg igazán, ki nekünk az édesanyánk, amikor — elveszítjük. De akkor már késő . . . Azért mégis hány gyermek van, aki csak bánatot okoz jó édesanyjának megszorította engedetlenségével, lustaságával, követelődzésével, feleselésével, rosszasságával. S hogy fájhat ez annak a jó édesanyának, aki egész életét gyermekeire áldozza! Pedig a legkisebb szeretet is milyen boldoggá teszi!

b) Célkitűzés. Hallgassátok csak meg, minek nevezi, hogy becézi, mit mond a drága édesanyjának Ölbey Irén néni.

II. Tárgyalás. a) A költemény bemutatása.

Édesanyám lelkem.

*Édesanyám lelkem,
én legkedvesebbem,
mint az égi szentkép
ragyogsz a szívemben.*

*Mintha átölelne
engem a tisztaság,
mintha csak hallanám
a szeretet dalát.*

*Olyan a jóságod,
mint a puha kalács,
olyan a te szíved,
mint a forró fohász.*

*Édesanyám lelkem,
én legkedvesebbem,
a jó Isten téged,
sokáig éltesse!*

*Mikor eszembe jut
Ősz hajad, szép szemed,
mintha átölelne
halk, bársonyos meleg.*

*Adjon neked erőt,
sok-sok boldogságot,
teljesüljön minden
igaz kívánságod!*

- b) A költemény által keltett élmény megbeszélése.
c) Szakaszonkénti olvasás, szómagyarázattal.

d) Elmélyítés.

e) A költemény újbóli elolvastatása.

III. Összefoglalás. a) A költemény tartalmának elmondatása.

b) Alkalmazás. Tudjátok mit, szerezzünk örömet édesanyánknak! Mit gondoltok, mivel szerezhethénk a legnagyobb örömet neki? Én megmondom! Tanuljátok meg szépen ezt a költeményt — és Anyák-napján reggel, egy szál virággal kezetekben, álljatok eléje s szívvel-lélekkel átérezve — mondjátok el szépen ezt a költeményt . . . s aztán, ha elmondtátok, — csókoljátok meg édesanyátok drága, értetek dolgozó, fáradó, ráncos kezét.

Olvasmánytárgyalás.

1940. május 1. hete.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Adorján József: Édesanyám fekete ruhája
c. olvasmány tárgyalása.

Nevelési cél: Az édesanya iránti szeretet és hála elmélyítése.

I. Előkészítés. a) Érdeklődés-keltés. Milyen nap közeledik? Készülődünk-e az Anyák-napjára? Ki mivel s hogyan lepi meg édesanyját?

b) Célkitűzés. Olvastam egy nagyon szép történetet az édesanyáról, Adorján József írta. Szeretnétek, ha elolvassám?

II. Tárgyalás. a) Az olvasmány bemutatása.

Édesanyám fekete ruhája.

Kicsi gyermek voltam, amikor elveszítettük édesapánkat. A nagy üveges kocsi elvitte otthonról és mikor kikísértük, végig a fő utcán, bizony nemigen hullott könny szememből, csak csodálattal és kíváncsisággal néztem a sok-sok idegen arcot. Nem tudtam, nem is éreztem, milyen nagy változás állott be akkor a mi kis életünkben, kit és mit vitt el az a nagy üveges kocsi a sok virág alatt.

Csak amikor már fölcseperedtem, akkor jöttem rá, hogy kis családunk legerősebb támaszát veszítettük el benne.

Édesanyám attól kezdve állandóan fekete ruhában járt és mindig nagyon szomorú volt az arca. Ajakán nem fakadt vidám nótaszó és azon csodálkoztam legjobban, hogy nem örül a mi hangos, játékos, bohó örömünknek. Ha Pista öcsém vidáman hozzáfutott, nem kapta fel kacagó örömmel, hanem magához von-ta ölelő két karjával és a szeméből könny csordult ki.

Mi, apró emberkék, különösen azzal a fekete ruhával nem békültünk ki. Kálmán bátyám meg is kérdezte:

— Édesanyám, nincs már meg az a régi szép ruhája?

— Nincs, kis fiam.

— Akkor miért vette ezt a csúnyát?

Szomorú arca még bánatosabb lett és ismét könny fakadt azelőtt mindig vidám szeméből.

— Mert . . . — elfulladt a hangja a zokogástól.

Nem értettük ezt a fájdalmat. de mi is vele sírtunk. A mi szemünk hamar felszáradt, de az övében sokáig ott ragyogott még a fájdalom gyöngye.

Néhány év múlva eljött hozzánk Róza néni. Egy délután engem is behívtak magukhoz. Nem tudtam, mit akarnak, de elszorult a szívem, mert mindig volt valami, ami miatt féltam az ilyen behívásoktól.

Róza néni szólalt meg:

— Józsi, eljössz-e velem Gyöngyösre?

Felvidámultam, megkönnyebbültem.

— Vonaton megyünk?

— Azon. De sokáig ott maradsz, mert nálunk jársz majd iskolába. Eljössz?

— El — és már futottam kifelé. — Vidáman ujságoltam Kálmánnak, hogy Gyöngyösre megyek vonaton!

Hej, hogy sírtam volna, ha a jövőt takaró fátyol egy pillanatra fellebben, de így nem sírtam akkor sem, mikor az álomásra kikísértek. Hogy is sírtam volna! Vonaton utaztam, először életemben!

Mig az indulásra vártunk, édesanyám egyik kezét mindig szőszke fejemen tártotta. Azután szorosán magához ölelt, lehajolt hozzám, hosszan, sokszor megsókol.

— Fiam, . . . kis fiam . . . légy mindig jó és tanulj jól . . .

Hangja halk volt és könnye az arcomra perdült. Egy pillanatra az én kis szívemet is elöntötte a fájdalom s mikor már indultunk. visszafutottam hozzá és még egyszer magamhoz vontam édes arcát.

Aztán vittek a dübörgő kerekek.

Csillogó szemmel ültem az ablaknál, a szomorúság madara gyorsan kiröppent a szívemből. Idegen tájak vágattak el melletttem és ragyogott a szemem, úgy bámultam a napsütötte vidékre. Örültem az útnak, a megérkezésnek, az idegen városnak, a vidám unokatestvéreknek. Kacagás volt az egész napom.

Estére bizony nagyon elfáradtam. Bevezettek a fiúk szobájába, megmutatták az ágyamat. Levetköztem, letérdeltem az ágy elé és imádkoztam. Most is azzal fejeztem be az imádságot: »Adjon Isten jó éjszakát édesanyámnak, testvéreimnek, mindenkinek.« És önkéntelenül felálltam, indultam, hogy lefekvés előtt kezet csókoljak édesanyámnak. Abban a pillanatban lett világos előttem, hogy nincs melletttem, nincs velem, nem simogatja meg szöghajamat és nem csókolhatja álomra szemeimet. Nem tudom, mit éreztem, de kibuggyant ajkamon a zokogás és álomba sírtam magam.

Addig nem éreztem, hogy van édesanyám, természetes volt hogy vele, mellette vagyok. Most azonban mindig jobban-jobban hiányzott. A nappalok zajában csak elfelejtettem valahogyan. Az új város, az új iskola, a sok-sok új pajtás lefoglalta minden figyelmemet. De este mindig forró, égő fájdalom volt a szívemben, mikor imádkoztam:

— Adjon Isten jó éjszakát édesanyámnak . . .

Azután már nem sirtam, csak sokat, nagyon sokat gondoltam rá. Ugyan mit csinál? Gondol-e ő is rám?

Egész alakja úgy felelevenedett lelkemben, mintha mindig velem lett volna. Még a hangját is hallottam:

— Légy mindig jó, tanulj jól . . .

Ez a lelkemben felcsendülő hang irányította akkori kis életemet, minden cselekedetemet. Szelidebb, jobb lettem, mert ő akarta. Unokatestvéreimet úgy kellett virgácsol a könyv mellé kergetni, de én szó nélkül tanultam. Mert édesanyám mondta!

Este lefekvéskor, világosan láttam kedves arcát, csak hogy mindig szomorúnak, bánatosnak. Miért olyan szomorú? Miért olyan bánatos? És miért van mindig abban a csúnya fekete ruhában? Ha nekem pénzem volna, olyan szép ruhát vennék neki, mint amilyent régen hordott. Ha azt a ruhát felvenné, bizonyosan vidámabb lenne az arca is, nevetős az ajka. De — Istenem! — nekem nincs pénzem!

Az idő haladt. Az életem csendesesen folyt. Tanulás, játék, azután megint tanulás, játék. Nem tudtam én, jól tanulok-e vagy nem, csak tanultam. Tanáraim nem igen dicsérgettek, de nem is korholtak. Feleleteim után el-elhangzott egy »jól van«, de én nem azért tanultam, hanem azért, mert fülemben csengett édesanyám hangja.

Nagyon vártam az év végét, mert édesanyám megírta, hogy értem jön. Vidáman, örömmel gondoltam erre a napra, az évzáró ünnepély napjára, mert akkorra vártam édesanyám jöveletét. Csak az fájt, hogy nem mehettem ki elébe az állomásra, mert a vonat délelőtt 10 órakor érkezett. A mi ünnepélyünk akkor még nem fejeződött be és a bizonyítványt sem kaptuk meg.

Lázasan, türelmetlenül vártam a mise végét. Az ünnepély, az igazgató úr beszéde nem érdekelt. (Talán most lép ki édesanyám a vonatból és én nem lehetek ott.) Még a jutalmak kiosztására sem figyeltem. Ugy tologattak előre a társaim, hogy átvegyem a borítékot, amelyben a nekem ajándékozott három arany volt.

Bizony, nagyon félszegen hajolhattam meg az áldott jó igazgató úr előtt, azt sem tudtam hirtelen, hol vagyok. A jó bizonyítványnak sem örültem, mert akkor már egész lelkem azzal volt telve, hogy pénzem van, — pénzem, sok! Viszem édesanyámnak. Vegyen rajta magának valamit. Mit is? Igen! A csúnya fekete ruha helyett egy szépet, amilyet régen viselt.

Siettem haza, nagyon siettem.

— Édesanyám! . . .

Hozzáfutottam, öleltük, csókoltuk egymást. Még könnyezett a szeme, amikor a bizonyítványomat és a borítékot a kezébe fogta.

— Mi van ebben, fiam?

— Arany, három arany! Édesanyámnak adom, hogy a csúnya fekete ruha helyett vegyen magának szépet, másikat! És legyen ezután mindig jókedvű!

Már mosolygott könnyező szeme, mikor hozzám hajolt, hogy megcsókoljon. És ez a mosoly drágább volt nekem a világ minden aranyánál.

b) Az olvasmány által keltett élmény megbeszélése.

c) Elmélyítés.

d) Az olvasmány tartalmának elmondása.

III. Összefoglalás. a) Az olvasmányt még egyszer elolvastatjuk (a jobb olvasókkal.)

b) Irjanak a saját édesanyjukról.

Vegytan.

1940. május 1. hete.

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A festőanyagok.

Nevelési cél: Az egyszerűbb festőanyagok megismerése.

Szemléltetés: A tanult festőanyagok.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A gyertyamártásról tanultak felújítása.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) A festőanyagok.

Régebben kelmefestésre csak olyan festékeket használtak, melyeket növényi és állati anyagokból állítottak elő. Ma azonban a festékek legnagyobb részét mesterségesen gyártják, leginkább a kőszénkátrány alkotórészeiből.

Tartós festőanyagok a növényekben rendszerint szintelen vegyületek alakjában találhatók s ezekből készítik erjesztéssel a festékeket. Ilyenek:

b) Az indigó igen tartós kék festék. Ruhafestésre és másolópapír készítésére használják. Kénsavas oldata a kékítő. Ma már leginkább a naftalinból állítják elő. Kínában és Indiában az indigócserje hajtásaiból készítik. A hajtásokat vízzel telt kádakban erjesztik, közben az indigó fölszabadul.

c) Az alizorin narancsvörös kristályos test. Nemcsak szövetfestésre, hanem tintagyártásra is használják. Régebben a festőbuzér gyökeréből készítették, ma a kőszénkátrány alkotórészeiből.

d) A lakmusz kék festék, melynek oldatát a savak vörösre festik, a lúgok pedig a megvörösített lakmuszt újra megkékítik. Egy tengeri zúzmóból készül.

e) A kármin piros festék; a kaktuszokon (Mexiko) élősködő bibortetűből készítik. A vörös tintának ez a festőanyaga.

f) A kátrányfestékek közül legnevezetesebbek az **anilin-festékek**, melyeket anilinnál készítenek. Az anilinfestékek színpompájuk miatt igen kedvelt kelmefestő anyagok. Idővel azonban a napfény és a szappan hatására megfakulnak. Az **anilin-fekete** a legtartósabb szín. A vöröset **fukszin**-nak is nevezik. Ez zöldes, kristályos test, melynek vizes oldata pirosra fest. Az anilinfestékekét ételek (cukorkák) és italok festésére nem szabad felhasználni, mert sokszor mérgezők.

g) A festés. A kelmét festés előtt szappanos vagy szódás vízzel mossák meg s aztán fehéritik. A festés módja a festék tulajdonságai szerint különböző. Némely festék csak akkor tapad a szövethez, ha előbb híg borkősavoldatot kevernek hozzá. Más festékeknél pedig a szövetet festés előtt bizonyos anyagokkal itatják át. Ezt az eljárást **avatásnak** és **pácolásnak** nevezik. A legfontosabb avatószer a timsóoldat.

A szövet (kelme) festését általában úgy végzik, hogy a festéket forró vízben feloldják s a kelmét megforgatják benne. Festés után kimossák a szövetet és jól kivasalják. Ha a szövetre különböző színű mintákat akarnak festeni, akkor a festéket mintás rézhengerekkel nyomják a szövetre. A nyomtatógépen annyi hengert alkalmaznak, ahány színt akarnak a szövetre nyomtatni.

III. Összefoglalás. A táblára írt vezérszavak alapján.

Alkotmánytani ismeretek.

1940. május 1. hete.

VI. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Az állam bevételei, kiadásai. Állami költségvetés.

Nevelési cél: Csak közös áldozattal végezheti feladatait az állam.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A törvényhozás, népképviseltről tanultak felújítása.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) Az állam bevételei. A nemzet képviselőinek (országgyűlésnek) egyik legfontosabb joga a közterhek megállapítása.

Az állam feladatainak megvalósítása sok kiadással jár. E kiadásokat az állam bevételeiből fedezi. Az államnak különböző bevételi forrásai vannak:

Az állam maga is gazdálkodik, éppen úgy, mint az egyes emberek vagy emberi társaságok. Vannak gazdaságai, erdei, bányái, vasútjai, gvárai. Ezekből tehát jövedelmet merít az állam.

Vannak olyan javak (pl. a só, dohány), amelyeknek árusítását az állam magának tartotta fenn, ezek az állami egvedáruságok (monopoliumok).

Az állam különböző szolgálataiért illetékeket szed (illetéket fizetünk a telekkönyvi bejegyzésekért, bírói ítéletért, útlevelek ki-

állításáért stb.); az illetékeket gyakran bélyegekben rójuk le. Így bélyeget ragasztunk a folyamodványunkra, amelyet valamely hatósághoz benyújtunk, hacsak szegénységi bizonyítványt nem mellékelünk.

Az állam jelentékeny jövedelemet húz a vámokból, amelyeket a külföldről behozott áruk után szed.

Jövedelmének legnagyobb részét azonban az adókból méríti az állam. Az állampolgárok (és az állam területén tartózkodó idegenek is) jövedelmük egy részét, mint adót, az államnak kötelesek átengedni anélkül, hogy ezért az állam közvetlenül ellenszolgáltatást nyújtana nekik. Az adó megfizetésére az adófizetőket törvény kötelezi; a lelkiismeretes állampolgár azonban vonakodás nélkül megfizeti adóját, hiszen annak ellenében az államtól számos jótéteményt (biztonságot, védelmet, oktatást, stb.) élvez.

(1848 előtt csak a jobbágyok fizettek adót. Az 1848-i törvények kimondották a közteherviselés elvét; ez pedig azt jelenti, hogy az államnak minden polgára tartozik erejéhez (jövedelméhez és vagyonához) mértén az állam terheihöz hozzájárulni. De nemcsak az állampolgárok fizetnek adót, hanem azok az idegenek is, akik az állam területén élnek, vagy akiknek az állam területén vagyonuk van.)

A magyar alkotmány szerint nem lehet olyan adót kivetni, amelyet az országgyűlés meg nem szavazott.

b) Az adó-rendszer. Az adók egy részét közvetlenül az adófizetőkre vetik ki. Ezek az egyenes adók. Egyenes adó pl. a földadó, amelyet azok tartoznak fizetni, akiknek gazdasági művelésre alkalmas földjük van. Ez igen régi adó. Valamikor a földbirtok terjedelme (nagysága) alapján vetették ki. Ez a legegyszerűbb mód, de egyuttal a legigazságtalanabb is, mert a kópár rétre, szikes területre vagy nádasra nem lehet akkora adót kivetni, mint a szőlőre vagy jótermő búzaföldre. Ma figyelembe veszik azt is, hogy a föld birtokosának mekkora hasznót nyújt, vagyis: mekkora a föld hozadéka. Mégpedig a tiszta hozadékot veszik az adókivetés alapjául, amely a termelési költségek levonása után fennmarad. Ez a legigazságosabb mód. Ámde az adókivető hatóság nem mehet el évről-évre minden egyes gazdához pontosan megállapítani, hogy földjeinek az elmúlt évben mennyi tiszta hozadéka volt. Ezért nem is az évente előforduló tiszta hozadékot veszik az adókivetés alapjául, hanem hozzáértő emberekkel minden község részére úgynevezett kataszteri földkönyvet készíttettek. Ez a könyv a község határában fekvő minden földdarab terejedelmét, fekvését, birtokosát, valamint azt is feltünteti, hogy a földrész szántóföld-e, vagy kert, rét, szőlő, legelő, nádas-e; továbbá, hogy a föld minősége szerint a szántóföldek, kertek; stb. melyik osztályába tartozik; végül feltünteti a hivatalos becslés alapján megállapított tiszta hozadékot. Ez szolgál az adókivetés alapjául.

A földadó a kataszteri tiszta hozadék 25 százaléka.

A lakóházak és más állandó jellegű épületek háza d ó alá esnek. Ezt az adót a házbér alapján vetik ki, ha pedig a ház nincs kiadva, haszonértékét megbecsülik.

Akinek az állam területén bármilyen vagyona van, vagyona adót fizet utána.

Akik az állam területén jövedelmet szereznek, jövedelmi adót tartoznak fizetni. Ezeket az adókat az adófizetők bevallása alapján vetik ki. Ha valaki hamis adatokat vall be, azt a törvény súlyos bírság megfizetésére kötelezi.

Vannak olyan adók is, amelyeket nem az adózókra, hanem bizonyos árukra (pl. szeszre, sörre, borra, cukorra stb.) vetnek ki. Ezeket az adókat attól veszik be, akik az árut forgalomba hozzák, tehát a gyárostól, termelőtől, de ők is áthárítják a vevőkre, így végeredményben az fizeti meg, aki az árut megveszi és fogyasztja. Ezeket az adókat fogyasztási adóknak nevezzük.

Ma az állam jövedelmének nagy részét a forgalmi adóból meríti. Forgalmi adót fizet minden önálló iparos és kereskedő összes bevételei után. A forgalmi adó ezidőszereint 3%. Ezt az adót joga van a kereskedőnek az árú árához, az iparosnak pedig a munkadíjhoz hozzászámítani, tehát a fogyasztóra áthárítani. Mind e bevételekből fedezi az állam kiadásait. Ha az állam rendes bevételei a kiadások fedezésére nem elegendők, az államnak kölcsönt kell felvennie.

c) Az állami költségvetés. Az államnak arra kell törekednie, hogy bevételeinek összege egyenlő legyen kiadásainak összegével. Rendes viszonyok között az államnak sem szabad többet költenie, mint amennyi bevétele van, különben hiánya (deficitje) támad; viszont az állam polgárait sem szabad jobban megterhelni, mint amennyire az állam feladatainak ellátása szükségessé teszi. Hogy ez elérhető legyen, az állam kormánya (minisztérium) minden évben költségvetési tervezetet készít, amely magában foglalja az állam remélhető bevételeit és kiadásait. Az összehasonlított költségvetéstervezetet a kormány a parlament elé terjeszti. A parlament a költségvetést részletesen megvitatja és egyes tételeit megállapítja. Ha a költségvetési tervet a parlament elfogadta, megadja a kormánynak a felhatalmazást, hogy a megjelölt jövedelmeket behajtsa és a kiadásokat folyósítsa. Alkotmányunk szerint a kormánynak csak akkor van joga az adókat behajtani és a szükséges kiadásokat megtenni, ha a nemzet képviselője a költségvetést elfogadta.

Hogy a kormány csakugyan arra fordította-e az állam bevételeit, amire a parlament megszavazta, azt az állami legfőbb számvevőszék állapítja meg. Az állami számvevőszék a minisztériumtól függetlenül működik; elnöke egyenlőrangú a miniszterekkel. Az állami számvevőszék — az egyes minisztériumoktól nyert adatok alapján — összeállítja az elmúlt

év zárószámadását, és ezt a parlament elé terjeszti. A zárószámadásokból kitűnik, hogy a kormány gondoskodott-e a költségvetésben előírt bevételek behajtásáról, a kiadásokkal nem lépte-e túl az engedélyezett összegeket; arra használta-e fel az állam bevételeit, amire a parlament megszavazta. Ha valamelyik miniszter a költségvetéstől eltért, tartozik eljárását megokolni. A parlament dönt azután afelett, hogy a miniszter megokolását elfogadja-e és a miniszternek a felmentést megadja-e, vagy a minisztert eljárásáért felelősségre vonja-e.

III. Összefoglalás.

Természettan.

1940. május 3. hete.

VI. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Hogyan képes a villamosság a beszéd megismétlésére. (A távbeszélő.)

Nevelési cél: A villamosság gyakorlati felhasználása.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Hogyan hajtja a villamosság a motort?

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) Előzetes kísérletek.

Két darab 2000 ohmos rádió fejhallgatót kössünk össze két párhuzamos 10—20 m hosszú vezetékkel. Egyik tanuló menjen ki az udvarra, a másik pedig maradjon a tanteremben és adja ki az ablakon át künn lévő lársának az egyik fejhallgatót, aki azal oly messzire menjen, amennyire a vezeték engedi. A bennmaradt tartsa füléhez a hallgatót, a kívül álló pedig beszéljen a szája elé tartott hallgatójára. Beszélgessenek a hallgatókon keresztül egymással.

Vegyék le a fejhallgató egyikéről a csavaros fedelet, húzzák le óvatosan a vaslemezt és tanulmányozzák a hallgató belső szerkezetét!

Kapcsolják a fejhallgató zsinór végeit a galvanoszkópra és közelítsék, majd távolítsák a leszedett vaslemezt a benne lévő mágnes előtt. Mit mutat a galvanoszkóp? Mire vall ez? Magyarázzák meg a jelenséget.

Szerezzenek egy kb. 15 cm hosszú és 5 cm magas kemény-papírdobozt. Szedjék széjjel egy elhasznált zseblámpaelemüket, húzzák ki abból a három szén pálcikát, főzzék ki és szárítsák meg! Kettőnek a rézsapkájára erősítsenek (forrasszanak) egy-egy hosszabb vezetékdrtót! Ezt a két szénpálcikát helyezték és ragasszák pecsétviasszal a dobozra párhuzamosan egymással s olyan távolságra egymástól, hogy a harmadikat e kettőre lehessen keresztben ráfektetni. Hogy le ne guruljon, reszeljenek számára a leragasztott szénpálcikákra kis mélyedést. A szénreszeléket ne fújják le! Ezt az egyszerű készüléket mikrofon-nak nevezzük. (Mikrofon: kishang.) A nagyon halk hangok felerősítésére szolgál. A két párhuzamos szénrudacska drótfait kapcsoljuk

sorban egy zseblámpa-elemre és a fejhallgatóra. Tegyük a dobozra zseboránkat és fejünkre a hallgatót! Húzzuk végig a dobozon újjunkat, fújjunk a szénpálcikára! Mit tapasztalunk?

b) Ha a mágnes sarkához, tehát oda, ahol az erővonalak a legsűrűbbek, lágyvasat közelítünk, a vaslap magába gyűjti az erővonalakat, azaz sűríti. Ha pedig távolítjuk, az erővonalak ismét széjjeltartanak, vagyis ritkulnak. A vaslap mozgásba hozza az erővonalakat is.

Ha szigetelt vezetődróttal körültekercselt mágnes sarka előtt vaslapot (membránt) mozgatunk, az erővonalak mozgásba jönnek és mozgásukkal metszik a tekercs meneteit, amikor ezekben váltakozó áramot indukálnak. Ha ezeket az indukált áramlökéseket vezetődróttal hasonló tekercsbe vezetjük, amely szintén állandó mágnest vesz körül, a körülötte keringő váltakozó áram a mágnest hol gyöngíti, hol erősíti. Ezáltal az eléje tartott vaslapot majd kevésbé erősen, majd pedig erősebben vonzza. A második membrán tehát ugyanolyan mozgást végez, mint aminőt az első mágnes tekercs előtt levő membrán végzett.

A hanghullám által keltett membránrezgések ennek alapján villamos úton továbbíthatók egy másik mágnes tekercse előtt levő membránra, amely ugyanilyen rezgéseket végez és a levegőt is ugyanolyan sebes rezgésbe hozza, mint az eredeti hang, miáltal ismét az eredetihez hasonló hang keletkezik. A hangátvitelnek ezt a módját telefonközvetítésnek (telefon: messzehang) magyarul távbeszélésnek, magát a készüléket telefonnak, távbeszélőnek nevezzük.

A távbeszélő hallgatója annál érzékenyebb és hangerősebb, minél erősebb a mágnese és minél nagyobb a tekercs menetszáma. A rádiónál használt fejhallgatók nagyon érzékenyek, tekercsük ellenállása többnyire 2000 ohm. Az ú. n. hangszóró nagyméretű távbeszélő nagy membránnal.

A távbeszélőben a hangenergia előbb villamos energiává, azután mágneses, majd mozgási és végül ismét hangenergiává alakul át.

Mivel a távbeszélésnek ez a módja nagyon gyenge áramokkal dolgozik, nagyobb távolságokra nem is alkalmas. Hogy a hallgató membránjának rezgésével megfelelő erősségű hangot kapjunk, nagyobb villamos energia szükséges. Az áram erősítését a mikrofón végzi.

A mikrofón olyan doboz, amelyben két retortaszénlap között grafit szemecskék vagy grafit golyók vannak elhelyezve. Ugy a szemecskék, mint a golyók lazán fekszenek az elülső vékony szénlapra, amelyre beszélünk. A vékony szénlap és a hátsó szénlap áramforrásra van bekapcsolva, áramjának tehát a grafit szemecskék (vagy golyócskák) nagy ellenállását kell leküzdenie. A szénmembrán a rázható hanghullámoknak megfelelően rezeg és különböző erővel nyomja a szemecskéket. Ezáltal a szemecskék csúcsai hol nagyobb, hol kisebb számban érintkeznek, miért ellenállásuk

is folyton változik. A rezgések ütemében változó ellenállás hasonló ütemben fokozza az áram erősségét.

A távbeszélőkészüléknel azonban nem ez az áram kering a hallgatókagyló tekercsében. Ezt a váltakozó erősségű és a hangrezgéseket követő lökészerű áramot egy transzformátor primer-tekercsén vezetik át. A szekundértekercs menetszáma jóval nagyobb, tehát magasabb feszültségű áramlökéseket indukál. Ezt a feltranszformált változó erősségű áramot küldik vezetéken át a felvevőállomás mágneses hallgatójába, ahol ismét hanggá változik át.

A távbeszélő-központban az ú. n. kapcsolótáblán minden egyes állomásnak megfelelően számozott lyuk van, amelybe a kapcsoló tisztviselő az összekötődugaszt benyomja, ha valaki azt az állomás-számot kéri. Ujabban önműködően kapcsoló központok is vannak. Ezeknél a felhívókészülékben a felhívó maga kapcsolja be azt a számot, amellyel beszélni óhajt. Ma már Európa leg-távolabbi részére is lehet távbeszélőn beszélni.

A távbeszélő egyike a legfontosabb emberi találmányoknak.

III. Összefoglalás.

ANYÁK NAPJA.

Teljes műsor.*

Anyám tője.

Irta: Móra László.

Édesanyám dolgos keze mindig-mindig fárad.
Könnyítgeti nehéz súlyát a gondadó Mának,
Tudom, most is: sűrög-forog: az ebéd a gondja,
Ha elfárad ebbe-abba: azt ő sose mondja.
Délutánként, estelenként tűt vesz a kezébe...
És ilyenkor szép szemével mintha messze nézne...

Édesanyám dolgos keze forgatja a tűcskét,
A zsebkendő szögletébe hímez két betűcskét.
Amíg vonja a szálakat, mosolyog az arca,

---

* Énekek tetszés szerint, az évközben tanult s idevágó szövegek lehetnek.

Itt gazdag műsort adunk, amelyből tetszés szerint hagyhatunk el akár felolvasást, akár költeményt.

A felolvasásokat szépen olvasó tanulókkal végeztetjük.

Mintha azzal a tűcskével engem csókolgatna,
Mintha engem hívogatna mesemondókára,
S kézen fogva vezetgetne szép Tündérországba...

Tűcske, tűcske, szorgos szolgál, mondd meg jó Anyámnak:
Gondolatom pillangói oda-odaszállnak,
Fáradt fejem az ölébe lopva odahajtom
És hallgatom szép meséjét, amíg el nem alszom...
Álom közben szállok, szállok — fel az örök Égbe,
Áldást kérek az Istentől Anyám két kezére.

Anyák napja.

(Ünnepi beszéd.)

Édesanyák!

Tegyük le egy napra mulatságos játékaikat és munkás szerszámaikat; ünnepeljünk! Ma nincsen helye másnak, se összezekulesolt kezünkben, se kitáruló szívünkben, csak a hálaadó imakönyvnek, az imádságnak, a lélekből, a szemünkből kicsorduló drága igazgyöngynek, az öröm ragyogó gyöngyének: könnyeinknek! Ma virág nyílik, a tövis helyén is kivirágzik a kőszikla is az ünnep éltető fényétől és melegétől. Ma virágos a kalapunk és zokogó a kedvünk, mert az emberi lélek legmagasztosabb ünnepéhez kevés a mosoly derűje, a túlárado szívből könny csillog elő: a hála és a végtelen nagy gyermeki szeretet, mely arany-sugaraival körülöleli, simogatja, áldja, dédelgeti és megdicsőíti az édesanya föntségét, szívét, imádságos, áldó, szent dobogását.

Az Anyák napja van! Az ő napjok! Akik a betegség éjjelein álmatlanul ott virrasztanak a bölcse mellett! És visszaimádkozák életünket a halál küszöbéről. Az Édesanya: Istenáldás, kegy, áldozat. jótétemény. A világon minden teremtetett valóságban van valami hiba vagy gyöngeség, egyesegyedül az Édesanyában nincs. Ő az Erő, ő az Áldás, ő a Magaföláldozás, az Önzetlenség. Amije van, amit adhat, azt mind gyermekének adja és amit ad, azt azért adja, mert neki csak egyetlenegy igazi boldogsága van; az, hogy mindenét a gyermekének áldozza. Az ő gazdagsága az, hogy gyermekét gazdaggá teheti.

De ne képzeljétek, hogy ő, az Édesanya, csengő aranyat, pénzt, vagy egyéb hiú kincset tart gazdagságnak. Az Édesanya nemcsak a legjobb a kerek világon, de a legbölcsebb is, mert bölcsességét közvetlenül a jó Istentől tanulta, aki az Édesanya szívét teletöltötte az igazi gazdagság ragyogó aranyával, rubinköveivel és gyémántjaival: szeretettel.

Hol volna, hol lehetne olyan Édesanya, aki gyermekét nem szereti? És hol van, hol lehetne olyan gyermek, aki nem szereti az Édesanyját!

Boruljunk le az **Anyák napján** Isten előtt és öleljük körül Édesanyánkat! Csókoljuk meg áldott, jóságos kezét; annyi, mint-ha a jó Isten kezét csókolnánk meg, mert az Édesanya a jó Isten keze: áldás és jutalom!

Ő az, aki mindenét nekünk adja és érettünk áldozza, s az egyetlenegy, akinek mi semmit se adhatunk, semmi egyebet, csak a szívünket, a szeretetünket. Ez a gyermeki hála drága, tiszta adója, ami őt boldogítja.

De minket is boldogít. Boldogok vagyunk, ha mosolyogni látjuk a szelíd, jóságos anyai arcot. Boldogok, ha tudjuk, hogy ő megelégedett és hogy ezt az érzést mi szereztük neki, egyedül azzal, hogy minket boldognak lát! A mi örömünk az ő egyetlen öröme, a mi boldogságunk az ő egyetlen boldogsága.

Ez a legszentebb, legigazibb és legvigasztalóbb érzése az emberi szívnek. Ha ez megvan, akkor lelkünk nyugalma is megvan. Ha nincs meg, akkor elsötétül körülöttünk a világ, mert az anyai és a gyermeki kölcsönös szeretet az élet világító fénye, napja, mely mindent beragyog.

De hiszen milyen lenne az az emberi szív, amelyik nem érzi vagy nem becsüli meg az anyai szív határtalan szeretetének boldogító hatását!

XVII. Benedek pápáról őrizte meg a hagyomány, hogy szegény mosónő fia volt, aki alacsony sorsból emelkedett a pápai trónra. Édesanyja, a szegény mosónő egyszer meglátogatta hatalmas fiát. A pápai udvar igazgatói bíborba-bársonyba, selyembe öltöztették a szegény mosónőt, hogy díszesen jelenhesse meg szentséges fia színe előtt. Alig várta, hogy megölelhesse rég nem látott gyermekét. De a pápa hidegen, közömbösen nézett rá, az idegen, az ismeretlen látogatóra.

— Ki vagy te, jó asszony? Nem ismerlek!

Az édesanya majdnem elájult.

— Nem ismeresz? Hiszen én édesanyád vagyok!

A pápa hitetlenül csóválta fejét.

— Az nem lehet szegény, jó asszony. Az én Édesanyám so-hase öltözött selyembe, bársonyba. Az én Édesanyám dolgos szegény asszony volt.

És az Édesanya kitámolygott a pápai fogadóteremből. Levette a cifra ruhákat és abba a munkásasszonyi köntösbe öltözködött, amelyikben jött. Aztán visszament a pápai fogadóterembe. Amint már az ajtóban megpillantotta a pápa, kitárta feléje karjait, leszállott trónjáról és a szegény munkásasszonyhoz sietett.

— Isten hozott, édes, kedves anyám!

Az anyai szív lobogó láng, az Édesanya szíve velünk van fürgetegben és verőfényben egyaránt; imára ő kulcsolja össze láthatatlanul is kezünket s munka közben és álmainkban halljuk biztató, szelid intelmeit, amikor felénk sóhajt, hogy megtartsen bennünket a tiszta élet munkás igyekezetében. Nekünk min-

dennap Anyák napja van. Az anyai szeretet fénylő csillagának napja, amelyet azokkal a virágokkal, amik lelkünkben nyílnak: imádságainkkal s amik őhozzá legméltóbbak, mindennap megkoszorúzunk. Ezer sóhajjal, ezer áldással, örök, hálás szeretettel! Hiszen ő maga se egyéb, mint imádság: az Édesanya!

(Lőrinczy György.)

Vers anyák napjára.

<i>Szeretném, ha minden ajkon</i>	<i>Bekopogna minden házba,</i>
<i>Ezer csengő csengene,</i>	<i>Ahol lakik egy anyja,</i>
<i>S beszárnyalná a világot</i>	<i>S fehér galamb piros csőre</i>
<i>Az ájtatos, szent zene.</i>	<i>Szelid hangon szólana:</i>
<i>Minden szívből fehér galamb</i>	<i>Ez a nap a legszebb ünnep!</i>
<i>Szállna sebes szárnyakon,</i>	<i>Anyák napja ez a nap!</i>
<i>S bekopogna minden házba</i>	<i>A templomi szent harangok</i>
<i>Minden kicsi ablakon.</i>	<i>Ma tinéktek szólanak!...</i>

*Tudjátok-e ki az anyja,
S mi az anyja, gyerekek? ...
Nem más, mint a testet öltött,
Tiszta, áldó szeretet!
A szemében jószág csillog,
Imádság két ajakán —
Két karod közé omolva,
Gyermekszivem ezt dobogja:
Szeress engem, jó anyám,
Drága, édes, jó anyám!*

Az édesanya magyar költők verseiben.

(Előadás Anyák-napjára.)

Irta: Móra László.

Édesanyám! Ez a szó mindjárt az Isten neve után van arannyal beleírva az Élet — szótár-könyvébe. Egyetlen szó s benne él az egész világ!

Ennek az imádságos röpke szónak az elsuttogása könnyeket csal ki a szemedbe, boldogságot, vigasztalást, örömet terítget a lelkedre.

Ez a szó összeforrott veled s el nem hagy bölcsődtől sirodig. Ezt suttogod, ezt hívod, ha messze vet a sorsod, ha szenvedsz, ha keresztút elé érsz, ha csalódol, vagy, ha haldokolsz...

Édesanyám! Ez az egyetlen szó önmagában is a legszebb,

leghosszabb költemény, — melynek, ha tartalmát, jelentőségét kellene iskolai lecke-ként megírnod, megtelnék vele nem egy, hanem talán nagyon-nagyon sok füzet! És bizonyára ezeket is írnád benne:

Édesanyám első forró csókja volt az első érzés, amit életemben először megéreztem az életből. Ő adott először meleget, táplálékot. Az ő szeméből tanultam meg, mi a mosolygás, a szeretet, bánat, aggodás... Milyen a könnyecsepp csillogása...

Ő rakta csodás, odaadó szeretettel sorban tarisznyádba a többi kincseket is: a beszédnek, édes magyar anyanyelvednek szépséges kincsét; az Isten nevét, az első imádságot, hazád és néped képét; — és mindent, mindent, amiből megformálódott a hatalmas épület, amelyet úgy hívnak: ember — vagy rövidebben: te!

S ha az eddigi pár szóban csak vázlatosan soroltam fel a temérdek kincset, amelyek édesanyánkra gondoláskor melegszi-nű szentképpé festődnek a lelkünkben, mennyiszer szebben, csodálatosabban és teljesebben tudták és tudják azt költőink kifejezni, megörökíteni. A költők, akiknek a szíve istenadta ajándék: egy zengő lant. Ennek a szív-lantnak Istentől felszerelt húrjai ki vannak feszítve mindenkoron s a legcsekélyebb lélek- és életmozdulásra megrezdülnek, muzsikálni kezdenek. S hangozhat-e rajta szebb dal, messzeszállóbb muzsika, mint amely akkor születik a költő szívében, mikor az édesanyját ábrázolja, vagy a tulajdon maga édes édesanyját magasztosítja?

Most, amikor a rózsza fehér és bokor zöld ruhája hirdeti a felújódott Élet vigasztalását, boldogságát, amikor a gyöngyvirág, a lilium és minden-minden virág örül, nevet, ajándékot oszt a tavaszt szomjazó embereknek: akaratlanul is odatévedt a lelkem abba a nagy virágos kertbe, amelyet így hívnak: magyar költészet.

Egy csokort kötöttem az itt termett gyönyörű virágokból.

A virágok összeszedegetésénél csupán az vezetett, hogy minél több színes képét tudjam adni annak az érzésnek, amely akkor születik, mikor a jóságos édesanyát dicsőítik.

Melyik költőnk szavával kezdhethném legillőbben? Kezdhethem-e mással, mint a legnagyobbal, Petőfivel?! — ki István öccsének írt gyönyörű verslevelében ily fenségesen mintázta meg az édesanyját:

S anyánkat, ezt az édes jó anyát,
Óh, Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd!
Mi ő nekünk? azt el nem mondhatom;
Mert nincs rá szó, nincsen rá fogalom.
De megmutatná a nagy veszteség:
Ha elszólná tőlünk őt az Ég!

És szívének-lelkének ez a szüleihez, édesanyjához való rajongása, hűsége, kedvessége lépten-nyomon feltündöklöklik.

Mennyi bájosság, őszinteség van a Füstbe ment terv-ben!

Egész úton hazafelé
 Azon gondolkodám,
 Miként fogom szólítani
 Rég nem látott anyám.

S jutott eszembe számtalan
 Szebbnél szebb gondolat,
 Míg állni látszék az idő,
 Bár a szekér szaladt.

Mit mondok majd először is
 Kedvest, szépet neki?
 Midőn, mely bölesöm ringatá,
 A kart terjeszti ki.

S a kis szobába toppanék...
 Repült felém anyám...
 S én csüggttem ajkán szótlantul,
 Mint a gyümölcs a fán.

Mikor Pozsonyba viszi hánykódó sorsa, mennyire megköny-
 nyezi ezt a kedves kis hajlékot onnan a „Távolból“:

Kis lak áll a nagy Duna mentében;
 Oh, mi drága e lakocska nékem!
 Könnyben úszik két szemem pillája,
 Valahányszor emlékszem reája...

Bár maradtam volna benne végig!
 De az embert vágyai vezérlik;
 Vágyaimnak sólyomszárnya támadt
 S oda hagytam ős lakom s anyámat.

S a költemény végén a keserűségnek, szenvedésnek eltitkolá-
 sával tükrözi vissza édesanyjához való végtelen szeretetét:

...Szép hazámba ismerősök mennek,
 Jó anyámnak tőlük mit üzenjek?
 Szóljatok be földiek, ha léssen
 Utazástok háza közelében.

Mondjátok, hogy könnyeit ne öntse,
 Mert fiának kedvez a szerencse —
 Ah, ha tudná, mily nyomorban élek,
 Megrepedne a szíve szegénynek!

Pestről is milyen kedvességgel, gyermeki gondoskodással biz-
 tatja édesanyjának kendermagban dúslakodó tyúkokcsáját:

Ezért aztán tyúkanyó, hát
 Jól megbecsülje kend magát,
 Iparkodjék, ne legyen ám
 Tojás szűkében az anyám.

Ugyancsak ehhez hasonló melegség sugárzik ki a fővárosból!
 1844-ben hazaküldött, ábrándokkal, tervezgetésekkel telerajzolt
 verséből. Hogy mi mindennel lepi meg majd az édes öregeket,
 ha egyszer meggazdagszik. Lesz szép ház, hordókkal teli gazdag
 pince; Pisti kocsiával járhat vásárokra... Édesanyjának is

Lesz aranszegélyzetű
 Imádságos könyve,
 Krisztus urunk képe lesz
 Szépen metszve benne.

Megható még Petőfinek »Falu végén kurta kocsmá« című költeménye, amelyben az édesanyját igen-igen magasra emeli.

Ugyanis: amikor a szamosmenti kurtakocsmában cimbalom szó mellett duhajkodnak a fékezhetetlen legények, átüzen a szomszédból az uraság, hogy csendesebben vigadjanak, mert pihenni szeretne, azok bizony boros, bolondos jókedvükben alább nem hagynak, hanem annál inkább nekifognak. De mikor a másik házból átjön a bánatoshangú kislány és szépszóval kéri őket: »Csendesebben vigadjanak, mert szegény édesanyám beteg«.

A szomorú beszédre, hogy édesanyám beteg, a legények közül:

Feleletet egyik sem ad,
 Kihörpentik boraikat,
 Végét vetik a zenének
 S hazamennek a legények.

Az »édesanyám« szó varázsát, annak soha el nem hamvadó erejét, bűvösségét lehet-e ennél megkapóbban festeni?

Petőfi »Füstbe ment terv«-ének van egy költeménytestvére. Szabolcska Mihály írta forrón szeretett édesanyjának névenapjára. Belefogott százszor is a levélírásba. Szeretett volna megírni minden szépet, minden jót:

Bíznám a szívemre,
 Biznám a lelkemre,
 De szót nem találok
 Sem arra, sem erre.

Mintha az ő fehér
 Kezére hajolnék,
 Mintha őt ölelném,
 Mintha otthon volnék!

És fölé hajolva
 A fehér levélnek:
 Köszöntő szó helyett
 A könnyem eredt meg.

S im, mire a papírt
 Lassan tele sírtam,
 Azon veszem észre,
 Hogy amit akartam,
 Mind, de mind megírtam.

Szabolcskának egyszerűségében fenséges és mindenkor gyöngyharmatos költészetének ezek az oltárképei: Isten, haza, szülők és szülőfalu, meg az ő kedves szép családja.

Ha Párisba vezérelte a sors, ha Temesváron élesztgette, gyújtogatta mécsesének tüztét, édeseseinek ment a levél, szállt a dal.

»Amerre a Tisza folyik« című dalából szülőföldjének, az akácfavirágos Ókécskének és jóságos édesanyjának imádóját látjuk, érezzük magunk előtt, amikor így teszi vallomását:

Vágyik oda az én szívem,
Amerre a Tisza folyik,
Elszáll oda ezerszer is
Napfeljöttől napnyugatig
— Amerre a Tisza folyik.

A folyó is, a vidék is
Itt van, itt él a szívemben,
Hát még, aki édes, örök
Szeretettel vár ott engem,
Amerre a Tisza folyik...

Áldja meg az Isten őket!
Az én lelkem jó anyámat,
Meg ő érte, ahol csak jár,
Azt a földet, azt a tájat:
Amerre a Tisza folyik.

Gondolkodásra jellemző, lelket megrázó a nemeslelkű pap-
költőnek ez a verse:

Mikor egy-egy romlott,	Amikor a sors egy
Semmi embert látok:	Nagy úrral hoz össze,
Aki magának is,	Akitől akár egy
Másnak is csak átok,	Világ dőlhet össze,
Akinek soh' nines egy	De jaj, föl nem éri,
Tiszta indulatja:	De könny meg nem hatja:
— Sirassátok meg, szegényt, mert	— Sirassátok meg, szegényt, mert
Nem volt édesanyja...	Nem volt édesanyja...

...S ha, mikor a szívünk
Megtelik jószággal,
A szemünk könnyünkkel,
Lelkünk imádsággal,
Mikor egy-egy nemes
Tettet viszünk végbe:
Csókoljuk meg édesanyánk
Lábnyomát érte!

Megbocsáthatatlan mulasztást követnék el és lelkiismeret-
furdalást éreznék, ha az édesanya iránti rajongó szeretetnek
azokból a színes virágaiból nem mutatnék be, amelyek Pósa
Lajosnak a szívében termettek. Sokan, nagyon sokan tanulhat-
nának az én áldottlelkű, mosolygószemű Pósa bácsimtól édes-
anyát tisztelni, szeretni! A gömörmezei, radnóti kendős öreg
nénit, édesanyját, falusias, egyszerű öltözkéiben a világ kincsé-
ért sem restelte volna. Elment vele boldogan, karonfogva nem-

csak a királyi palotába, nemzeti múzeumba, de nagy emberek előkelő társaságába is, — és mindenütt boldogságot sugárzó arc-cal, határtalan büszkeséggel úgy mutatta be azoknak, akik még nem ismerték: Édesanyám! S aki így karonfogva együtt látta az országos nevű Pósa Lajost és a radnóti halszavú, fejkendős öreg nénikét, az mind-mind ott érezte szívében a melegségnek, csodálatnak beszédes virágát és Pósa Lajos édesanyja iránt a köszöntő, átértzett liszteletet.

Nagy távolságok választották el a költőt édesanyjától, de ő csak csüggődt rajta igaz, őszinte, soha nem halványodó szeretettel. Tanuskodjanak erről a következő versek:

Mindig csak őt látom,

Mikor én a ringó
Bölesőben feküdtem,
Mindig egy jó angyal
Örködött felettem.

Altatgatott csókkal,
Altatgatott dallal...
Az én jó anyám volt
Ez az örzőangyal.

Mikor fölébredtem,
Mindig csak őt láttam,
Örök szeretettel
A szívembe zártam.

Ha rajzolni tudnék.

Ha rajzolni tudnék:
Képed lerajzolnám,
Imádságos könyvbe
Bekötteném anyám.
Ahányszor ránéznék,
Mindig imádkoznám.

Miért nem csókolhatom
Szelíd orcád rája,
Imádságos könyvem
Aranyos lapjára?
Még az imádság is
Jobban égbe szállna!

Kis kunyhóba vágyom.

Kis kunyhóba vágyom,
A Balog partjára.
Öreg édesanyám
Reszkető karjába.

Az a gyöngye két kar
Az én menedékem,
Üldöző világtól
Megvédelmez éngem.

Pedig egy ágat is
Alig bír letörni...
Egyebet se tud, csak
Ölelni, ölelni.

Édesanyjának betegeskedése idején nem volt napja, nem múltott perce, hogy haza ne gondolt volna Radnótra, édesany-

jára. Egy öregasszony című verse is igazolja, kedvesen örökíti meg ezt:

Egy öregasszonyt láttam az utcán...

Arca: barázda, a szeme: felhő.

Görnyedezően megy, tipeg útján,

Oly kicsi, majd elfújja a szellő,

Az arca barázda, a szeme: felhő.

Visszatekint rám... el se felejttem —

Bánatosan néz tört szeme párja,

Megremegek rá, reszket a lelkem:

Jaj, de hasonlít édesanyámra!

Bánatosan néz tört szeme párja...

Kötetre való azoknak a könnytől és hálától csillogó verseknek a száma, amelyekkel Pósa Lajos édesanyját temetgette, siratgatta. Sehogyse tudott beletörődni abba, hogy jóságos dajkáját, felnevelőjét, legnagyobb földi kincsét elvesztette.

És így vigasztalja önmagát:

Mikor egy-egy fehér galamb

Száll a levegőbe;

A szívem is, a lelkem is

Ugy megrezzen tőle.

Hátha nem is galamb az ott?

Tán az anyám lelke!

Házunk fölött el-elkering

S visszaszáll a mennybe...

De melyik költő nem hordja magával, melyik nem őrzi meg kegyelettel, szeretettel édesanyja képét, emlékét?

Bánatában, elhagyatottságában, betegségében kihez szólna, kihez menekülne máshoz a költő, mint édesanyjához?!

A zaklatott, szomorú életű Reviczky Gyula is hűségesen szívéhez szorítja az imakönyvet, melyet jó édesanyjától kapott örökül:

Aranykötésű imakönyvet

Hagyott rám örökül anyám.

Kis Jézus ingben, glóriában

Van a könyv első oldalán.

Sok év előtt egyik sarokba

Beírta jó anyám nevét...

Lehajtom a betűkre főmet,

Hogy felidézzem szellemét...

Kiss József lelke is fel-felsír, amikor soha nem látott édesanyja sirjára gondol:

Valahol messze,

Valahol régen,

Megástak egy sírt

Temetőszélen.

Fája elsüppedt,

Hantja behorpadt,

Ki nyugszik ottan,

Azt én tudom csak,

Én tudom csak!

Te alszol ottan

Édes jó anyám!

Kietlen gond közt,
Sivár éjszakán.
Ha életem sorát
Meghányom, vetem:
Hej, azt a sírt be
Meg is könnyezem,
Be megkönnyezem!

Nem jártam arra,
De oda szállnék;
Nem láttam soha,
De rátalálnék:
Valami titkos
Erő él bennem.
Az megmondaná:
Merre kell mennem,
Merre kell mennem,

Emőd Tamás költői lelke a harctéren hősi halált halt fiú szellemének és édesanyja elapadhatatlan hitének összeolvadását festette meg igen-igen szépen:

Éji látogatás.

Bakanesa nyűtt volt és blúza tépett,
Közember Tóth sírjából kilépett
És harmadnap a falujához ért.
A házuk táján már az este kéklgett,
Friss szénaszaggal teltek meg a rétek
És egy tilinkó boldogan zenélt.

Haja hosszú volt és arcába lógott,
S a blúza mellén golyóverte csókok
Foltja piroslott és fényesedett.
Közember Tóth a ház előtt megállott
És alig-hogy az est a házra szállott,
Egy vérharmat-füvel becsengetett.

Közember Tóth nagy halkan, síri halkan
Bément a házba, hol is a pitvarban
Leli bús özvegy anyját, Máriát:
A kályha mellett szunyókált szegényke,
S míg könny csillogott hunyó két szemébe
Lóháton látta szép legény fiát.

Az asztalon még hült a meleg étel,
Mert anyja várt rá borral és lepénnyel
És vajjal, amit friss cipóra kent, —
De tizenkettőt kongott kint az óra
S egy messzi, messzi bús trombitaszóra
Közember Tóth a sírba visszament...

Lévay Józsefet hazarepíti ébrenálmodása, mikor a nagyváradi utcákon végigcsilingelnek a szüretéről hazatérő kocsik. Látja a mosolygó szőlőgerezdeket, testvérkéit, szüleit. Ott érzi magát a szüretelők között, látja a legszebb fürtöket, melyeket édes-

anyja jóságos keze neki tépett le, arany szive neki szánt. Aldja is meg érte az Isten, mikor nem is várja, mikor nem is látja...

Tompa Mihályt, a volt keleméri papköltőt is haza-haza csalogatta a szülői ház sok ezer kedvessége, melegsége:

Öreg apám szánt, vet, munkál,	S még soká, a sötétben is
Többet ér még mindnyájunknál —	Csak rólam foly a beszéd.
Édesanyám imádkozva	
Virraszt fenn sok éjjelen,	Akik velem be nem teltek,
S fohász, munka, mindazért, hogy	Várjatok csak áldott lelkek!
Az én dolgom jó legyen.	Mint a tengerek hajósa,
	Ki a földet meghajózza:
Világ gyúlt már őszi estén,	Hazafelé közeledem,
Mintha látnám, mintha lesném,	Mentül messzebb haladok;
Mit csinálnak? olvasgatják	A szívem visz, — nem sokáig.
Kedves fiok levelét...	Lesztek immár magatok!

Tóth Kálmán is hazamenekül az idegenből s könnyes a szem, mikor ezt suttogja:

Ha rád hallgattam volna, jó anyám,
 Ott élnék most egy csendes kis tanyán!
 ...És most!...óh most oly elhagyott vagyok!
 Lassan, bánat közt telnek a napok...
 Éltem borongó, puszta és hideg,
 Ki sem kell nekem, én sem senkinek;
 Ezernyi seb van az én lelkemen,
 Megcsalt barátság, gúnyolt szerelem.
 Oh jó anyám, te meg se értenéd,
 Ha elmondanám, mit nem szenvedék!
 Beteg vagyok én, nagyon beteg
 És lefeküdni nem merek,
 Nines ápoló kéz, mint volt valaha,
 Mely csak egy pohár vizet nyújtana,
 Ki megsímogatná forró homlokom,
 Mint jó anyám, te tetted egykoron!...

Jakab Ödön, mikor életlámpásának kialvását sejtegette, így szólt édesanyja szelleméhez:

Öreg ember bús hangulatját
 Orvosok meg nem gyógyíthatják.
 Sorvadó lelkem fel nem épül
 A világ minden gyógyszerétől!
 E bajt enyhíteni egy tudná talán:
 Ha élne most az édesanyám!

Mindent, mi fáj, mi szívem tépi,
Elpanaszolnék sorra néki
S fejem áldott keblére hajtánám,
Ha élne most az én édesanyám!

Elfeledném a keblén nyomban,
Hogy oly sok év a vállamon van!
Egész ujjaszületnék szaván,
Ha élne most az én édesanyám!

Mert ősz fővel is mindhiába,
Nem öreg más, csak aki árva,
Szülője mellett még az ernyedt
Agg sem egyéb, csak nagyobb gyermek.
S magamat is csak annak tartanám,
Ha élne most az én édesanyám!

Öt magam előtt látva folyton,
Könnyebb volna viselni sorsom:
A véghatárt, mely már közelget,
Sehogyse látnám oly közelnek,
Akárhogy hullna a tél hava rám,
Ha élne most az én édesanyám!

A ragaszkodásnak, szeretetnek, hálának és magasztalásnak
szép sorai csendülnek ki Komjáthy Jenőnek édesanyjához írt
verséből is:

Beszélj, anyám! Szavad a szív zenéje,
Szívedből szeretet és élet szakad:
Nappalodik a szénvedélyek éje,
Meleg sugárként omlik el szavad.

Buzdíts a jóra, óvj a küzdelemben,
Szeretni, hinni, óh, taníts meg, engem!
Szívedbe Isten lelke költözött...
Áldott vagy te az asszonyok között.

Lampérth Géza édesanyjához húzódó hűséges, meleg gyer-
meki szívének képét ez a költeménye adja legvonzóbban:

Ültünk a tornácon édesanyám és én,
Merengve távoli mezőink vetésén.
A rozs már fehér lett. A búza sárgállott,
Péter-Pál estéje szelíden ránk szállott.

És szólt édesanyám az alkonyi csöndbe:
— Im eltűnik lassan tavasz minden zöldje,

Megérik a kalász, a fejét lehajtja,
Kasza suhintását szinte megóhajtja.

Felelni akartam, nem jött szó a számra,
Csak néztem, csak néztem az édesanyámra.
Fekete hajában a sok fehér szálra —
Harmat a virágra... könny hull az orcámra...

A hányt-vetett életű, világjárásából hazatért Ady Endrének
»Itthon« című költeményében mennyi az önvád, a megbánás és
szeretet édesanyja iránt:

Áldott kezeddél símogatsz meg;
Anyám.
Intő szavad még mintha hallanám,
Mikor rámborulsz
S áldott kezeddél símogatsz meg.

A régi intést elfeledtem,
Anyám.
Ezért zúdult annyi vihar reám:
Ugy összetört...
A régi intést elfeledtem.

Beteg vagyok, az élet megtört,
Anyám.
Hol a vágy, mely hajszott hajdanán?
Már nincs vágyam,
Beteg vagyok, az élet megtört...

De fáj nekem, hogy úgy szeretsz te,
Anyám.
Mondd, miért sírsz? Engem siratsz talán?
Nem érdemlem.
De fáj nékem, hogy úgy szeretsz te!

Már hallom a harangszó hangját,
Anyám.
De jó itt a csendes kis tanyán
Leroskadni.
Már hallom a harangszó hangját...

Üde, bájos tavaszi virág Farkas Imrének e háromszakos
verse is, amit jólelkű, érte aggódó édesanyjáról így festett meg:

Levél.

Édes fiam, hogy érzed magad?
 Nem hagyta el még szívedet a hit?
 Nem vagy beteg? Van-e meleg szobád?
 Nem csaltak-e meg fényes álmaid?
 Mért nem írsz? — ha pár rövidke sort is,
 Aggódva várjuk itt mindannyian.
 Az ős hideg, nedves a levegője...
 Vigyázz magadra, édes kis fiam!

Apád egy kissé gyöngé, beteges,
 A régi bajt még nem heverte ki.
 Ha rólad van szó, mindig mosolyog,
 Te vagy a legfőbb öröme neki.
 Ha jön egy versed, elolvassa százszor...
 A nővérednek új ruhája van,
 Tudod, nagy újság az ilyesmi nálunk...
 Vigyázz a pénzre, édes kis fiam!

Egymás között elemlegetünk,
 Kivált ha jó az este hűvös árnya:
 Mit csinál Imre? Van-e most neki
 Meleg szobája, meleg vacsorája?
 Ilyenkor aztán elborul a lelkünk,
 Terád emlékezünk hosszan, szótlan,
 Megyek feküdni... imádkozni érted...
 Isten megáldjon, édes kis fiam!

Ebből a költeményből ki ne ismerne rá a saját édesanyjára, aki ruhát, falatot, szórakozást, megvon magától, hogy mindezekből több juthasson nekünk?

Az édesanya képének, lelkületének száz és százféle árnyalatát találhatjuk meg a költeményekben megfestve. Akaratlanul is magunk előtt látjuk Vörösmartynak: »Az elhagyott anya«, Arany Jánosnak: »Mátyás anyja«, »Ráchel siralma«, báró Eötvös Józsefnek: »Megfagyott gyermek«, Gyulai Pálnak: »Az éji látogatás«, »Pókainé«, Petőfinek: »Az árva leány«, Váradi Antálnak: »Melyiket?«, Feleki Sándor: »Egy szó« című költeményeit, azoknak változatos, örökbecsű színeit.

Beszélhet-e festmény, szobor többetmondón az anyai szív jóságáról, megbocsátni tudó, gyermeke iránti szeretetéről, mint Jakab Ödönnek »Az anya« című verse, melynek vázlatos tartalma ez:

A vásárban tolvajt fog el a tömeg. Pántlikát lopott. Ütik, verik, szidalmazzák. Kedvese is, legénypajtásai is elhagyják azonnal, elfordulnak tőle, mint a bélpoklostól. Már-már majd agyon-

verik a meggondolatlan legényt, amikor a lármás tömegben a bajt megsejtő édesanya, fiát védelmezően átöleli, s bár a szégyentől majd szétszakad a szíve: minden pirongatása ebből áll: »Jaj, mit cselekedtél fiam, édes fiam!« Igen, az anyai szív ilyen megbo-
csátó is tud lenni...

Vagy vázoló például Váradi Antal: Tanu című költeményét:
Bíró előtt áll a hidegszívű, garázda legény. Az a vád ellene,
hogy szülőanyját durván ütötte, verte.

Mikor a bíró előtt áll szafagatja, mit tett, miért tette, ő
konokul tagadja rettenetes vétkét, s bátor daccal hazudja: nem
verte meg édesanyját.

Erre behívják a szegény asszonyt, aki, mikor szemtől-szem-
ben maga előtt látja megbilincselte fiát, elfelejti sok sebet, fájdal-
mát s így vall a bírónak:

»Nem igaz, nem igaz!«

Erre a fiú kezéről leveszik a bilincset, s tudtára adják neki,
hogy szabad, elmehet.

Odarohan édesanyjához, megfogja annak sebekkel borított
reszkető, öreg kezét, ráhajlik arra, aztán megcsókolja hossza-
ra, forrón, átérzett bűnbánattal, majd így megenyhülve, odaszól a
távozni készülő bírónak:

»Tekintetes törvény! Verjenek vasat rám!

Cudar ember vagyok! Megvertem az anyám...«

Milyen megrendítő és megható lélek-kép ez!

Míg az édesanyák virágoskertjét így járogatom, virágjait va-
logatom, hozzám száll a szolnoki temető egyik sírhantjáról a
virág illata, üzenete. Olvasom a fejfa betűit: özv. Móra Márton-
né. A szívem remegőbben lüktet. Arra a jóságos lélekre gondo-
lok, akit az a sírhant takar. Őhózzá is repültek, mentek a fiúi
szívben fogant levelek, dalok. Mentek, szálltak kétfelől is: Sze-
gedről is, Budapestről is. Két költő fia is símogatta áldott, dol-
gos kezét... biztatgatta a beteg, elpihenni vágyó testét, és sí-
ratgatta égbe távozását.

Az idősebb testvér, Móra István, így menekült hitért, lelki
ervosságért édesanyjához:

Hazajöttem, anyám,
Beteg vagyok, lelkem,
Anyai szerelmed
Gyógyítson meg engem.

Taníts meg engemet
Mégegyszer nevetni,
Taníts meg remélni,
Taníts meg szeretni.

Mutasd meg őrizőm,
Az Isten bárányát,
Mondd, hogy csókoljam meg
A feszület lábát.

Vigy el, ahogy régen
Az első misére,
Mutasd meg mégegyszer
Az utat az égre.

Ugy-e, megvannak még
A glóriás szentek,
Akik én nálam is
Még többet szenvedtek?

A nagy kereszt alatt
Térdeljünk le ketten,
S mondjuk el, mint régen:
Hiszek egy Istenben...

S mikor a tisztalelkű, szelíd, végtelen jóságú lélekorvos, a jó édesanya örökre elszunnyadt, a temetés után így tört ki a bánat, elszomorodás Móra Ferenc lelkéből és szállt a félegyházi öreg szőlőkbe, a homoki világba:

Temetés után.

Barackfáimnak mén az üzenet:
Ne várjanak már haza engemet.
A sárgarigófészkes ághegyen
Legszebb gyümölcsük én már nem eszem.
Mióta termőfám nélkül maradtam:
Nem hiszek én már a csengő barackban...

Vén almafáinknak is üzenek:
Alattuk többé én nem heverek...
Zöld sátorukba már hiába járnék,
Nem követne a kedves öreg árnyék
S kezem szorítva meg nem vigasztalna:
Ne sírj, fiam, lesz még mosolygó alma!

A szőlő szőlőknek is üzenek:
Többet akár sose teremjenek.
Fürtetlenül gyászolja venyigéjük,
Ki soha vissza nem tér már közékük,
Hajtsanak inkább sűrű koronát
S őrizték soká a lába nyomát.

Aztán van itt még egy üzenet,
Hű akácunknak a gunyhó felett:
Együtt születtek, együtt nőtt vele, —
Ne teremjen többet új levele,
A halálban se maradjon el tőle:
Tavasza fejfát faragunk belőle...

Végül Sík Sándor gyönyörű költeményét teszem még a csokorba. Mintha csak a magunk lelkének a beszéde, álmodozása lenne belelehelve... s mintha nem is a neves, komoly professzor írta volna, hanem az édesanyját rajongásig szerető diáklány, vagy menyasszonylány:

Tűz a ködben.

A tájra száll a nagy szürke köd.
Lelkemre száll a nagy szürke bánat,
Megejtőn, némán, nehezen.
Anyám, édes jó anyuskám,
Két könnyező szem néz utánad.

Van perc, mikor üres a templom,
Van perc, hogy elakad a zsoltár.
S magam vagyok nagyon, nagyon,
Anyám, én édes jó anyuskám,
Amikor még te velem voltál!

Vannak nehéz, gyilkos ködök,
Fojtogató nagy szürkéségek.
Ilyenkor lágy-símogatón
Anyám, én édes jó anyuskám,
Hozzám látlak suhanni téged.

Kezed hajamat símogatja,
Bús két szemünk egymásba mélyed.
Halk zene csendül valahol...
S Anyám, én édes jó Anyuskám,
Bennem kigyul a tűz, a lélek!

Igy van ez, gyerekek. Aki így tudja hívni, várni, maga elé képzelni édesanyját, abban kigyul a tűz, a lélek. S aki szereti az édesanyját, annak mindig adódik orvosság a bajára, csók a könnyező szemére, biztatás a csüggedésre. És aki szereti, igazán szereti az édesanyját, az érzi, tudja, hogy akármilyen hosszú élettél jutalmazza is meg a jó Isten, az mindenkor kevés idő lesz ahhoz, hogy azt az adósságot teljes egészében törleszteni tudja, amellyel édesanyjának tartozik.

Kedves gyermekek! Most, amikor a rózsa másodvirágzása az édesanyákat köszönti, én is meleg köszöntésem küldöm a szív szárnyán a ti jó édesanyátoknak és minden magyar édesanyának! Akinek pedig könny csillog most a szemében, mert szent seb szakadt fel a szíve mélyén, azokkal együtt elszálok én is a csendesség és imádság kertjébe, s oda hullatom könnyemet arra a hantra, amelynél te azt szoktad sutogni: édesanyám!

A hazatérők.

Anyák napjára való színdarab 1 felvonásban.

Írta: GYÖRGYI NÉNI.

Szereplők: Berkenye András (Amerikából jön haza).

Berkenye Pista, fenti 10 éves fia.

Berkenye András édesanyja.

Berkenye Pista édesanyja.

Pál János, erdőkerülő.

Borka, Pista unokatestvére, 10 éves.

5 Álomtündér, Hungária, Hajnal követe, Magyarruhás fiúk és leányok. Angyalkák és iskolás gyermekek tetszés szerint.

I. JELENET.

(Szín: erdőrésztlet kis házzal, útszéli keresztel. Berkenye András batyúval a kezében, kis fiát vezet, fáradt léptekkel jön.)

Pista: Édesapám, mikor érünk már haza? Fáradt vagyok, aludnék már.

Berkenye András (főlemeli, kitörő örömmel megcsokolja): Aranyom, hiszen itthon vagyunk! (Meghatottan.) Dicsőjünk érte az Ur Jézus nevét! Lásd, kisfiam, abban a házban született édesapád; erre játszottunk bújósdit, kergetősdit. Este és reggelente pedig ehhez a kereszthez jártunk édesanyánkkal imádkozni. (Felsőhajt.) Istenem, szegény, ha tudná milyen közel vagyunk hozzá!

Pista: Abban a kis házban lakik édes nagyszülém?

Berkenye András: Ott, kisfiam. (Félre.) De Istenem, milyen sötét, kihalt ott minden. Már nem lakna itt? Vagy csak nem... (Pistához.) Szedd az apró lábaidat, fiam mindjárt odaérünk. (Kopogtat.) Édesanyám! Nyissa már ki! Én vagyok az Ándris fia!... Édesanyám! (Miután többször hiába kopog, betaszítja az ajtót. Megdöbbenve néz körül.) Hiszen már nem lakik itt, ez valami férfiember szállása lehet.

Pista: Hát nincs itt édes nagyszülénk? Hol van?

Berkenye A.: Ha én azt tudnám, kisfiam? Lehet, hogy nagyapád halála után beköltözött Borka nénédhez a faluba.

Pista: Most mit csinálunk, édesapám? Feküdjünk le. (Bekukkan a házba.) Van itt fekvőhely, még korsó is.

Berkenye A.: Csak az a baj, hogy nem a miénk. Várj csak... Itt biztosan az új kerülő lakik. No, majd megkérjük szépen, csak ad szállást reggelig. Itt jó fekvőhelyed lesz, lelkem! Rád is fér a pihenés, eleget jártál ma.

Pista: Jól viseltem-e magamat ma, édesapám, meg vagy-e velem elégedve?

Berkenye A.: Meg, kisfiam. Igazi magyar gyermekként

viselkedtél, jó huszár lesz belőled, ha megnősz. De most menjünk, tegyük le a batyukat, aztán majd falatozunk. (El a házba.)

II. JELENET.

Berkenye András édesanyja (jön, botra támaszkodva, Boriska unokájával): Ejnye, már egész este van.

Boriska: Bizony, sötétedik már nagyanyó! (A kereszt elé érnek, letérdelnek mindketten.)

Berkenye A. édesanyja: Jóságos Istenem, ne hagyj el! Hozd vissza a fiamat. Öregasszony vagyok én már, tudom, nemsokára magadhoz veszel. de előbb csak ezt az egy kérésemet hallgasd meg! Asszonyunk, Mária, Te is anya voltál, hozd vissza a fiamat, csak hogy még egyszer, egyetlen egyszer láthassam, hogy megáldjam, mielőtt meghalok. Tudod Te, látod az én öreg szívemet, hogy rég megbocsátottam neki, nem tudok rá haragudni. Csak még egyszer, egyetlen egyszer láthatnám... (Sír.)

Borka: Ne sirjon, édes Nagyanyó. Meglássa, megsegíti az Isten, egy napon csak betoppan András bácsi. (Megsímogatja.) De menjünk már haza, hiszen öreg este lesz, mire beérünk a faluba.

B. A. édesanyja: Gyere, kislányom, hát induljunk! Istenem, ne hagyj el! Hozd vissza a fiamat és bocsáss meg neki! (El.)

III. JELENET.

Berkenye A. (jön a kisleányával, kibontják a batyut, hogy falatozáshoz lássanak): Gyere kis fiam, falatozzunk előbb, aztán majd lefekszel. (Esznek.)

Pista: De jó ez a kenyér, édesapám!

B. A.: Magyar kenyér ez, kisfiam. Itthon még a szárazkenyér is jobban esne, mint idegenben a kalács. Szegény édesanyád, hogy ezt meg nem érthette! A szülei a mi falunkból voltak, de ő már kint született Amerikában. Pedig, hogy vágyott vissza mindig ide... Szegény jó Mariskám, mennyit be-szélgettünk erről, az én szép szülőföldről... Ahol mint gyermekek késő estig játszadoztunk az erdő mellett.

Pista: Nem félték ebben a nagy erdőben, édesapám?

B. A.: Már hogy féltünk volna, hiszen jó ismerősünk volt itt minden fa és minden madár. A jó tündérek lakják ezt az erdőt. (Befejezik az evést.)

Pista (ásít): Jaj, de álmos vagyok, édesapám!

B. A.: Gyere hát, feküdjünk le, de előbb jer, menjünk a kereszthez, imádkozzál, én is itt imádkoztam minden este és reggel az édesanyámmal.

Pista: Előbb hogyszem lefeküdjem,

Kezeimet összeszem.
 Hozzád emelem szívemet, Istenem,
 Hogy velem annyi jót tettél,
 Veszélyektől megmentettél,
 Mert nyugton csak így alhatom,
 Vigyázz reám mindenkoron. — Amen.

Édesanyám a mennyországból vigyázz reám, segíts meglátni édes hazámat.

Berkenye A. (meghatottan homlokon csókolja): Hiszen itthon vagyunk, Pistikám! De most menj szépen feküdni. (Bevezeti a fiút, bentről hallatszik.) Jól fekszel?

Pista: Jól, édesapám.

B. A.: Nos, akkor jóéjtszakát fiam, aludjál, álmodj angyalkákkal! (Előre jön, kabátjára heveredik.) No, én itt megvárom a gazdát. (Elgondolkozik.) Nagy Isten, hát igaz, hogy újra itthon vagyok a falumban, ahonnan szökve mentem el, nem volt munkám és beteg aplámnak orvos kellett. És én loptam. Csak legalább ne szöktem volna. Akkor még nem tudtam, hogy a bíró bennünk van... Jobban nem is bűnhődhettem volna, mint mikor sokára meghallottam, hogy anyám szenvedett helyettem. Elvállalta az én bűnömet. És én nem tudtam már jóvátenni. Anyám, hogy kerüljek a szemed elé? Miért is voltál jó hozzám, miért tudsz még most is szeretni, vissza, hazahívni a te szegyenedet. És Pista, Istenem, most vagy holnap, vagy holnapután meg fogja tudni, hogy az apja lopott és helyette — anyja lakolt. (A kereszthez megy.) Uram, én jó Istenem! Megbocsáthatsz-e? Az életem azóta Hozzád igazítom, bocsáss meg, nagyon megbántam már, amit tettem... Áldd meg az én édes jó anyámat, segíts meg engemet. (Csöndesen imádkozik.)

IV. JELENET.

Pál János (az új erdőkerülő jön): Hát a meg, ki az ott? Istennel társalkodik, nem lehet rossz ember. No, majd meglátjuk. Hé, ki vagy?

Berkenye A. (fölugrik, ránéz az öregre, majd elkiáltja magát): Jani bátyám!

Pál János (kutatva nézi): Ki vagy, öcsémuram, nem ösmérlek!

Berkenye A. (fejét lehajtva, halkán): A köröszfia, Berkenye Andris, falu szegylene, aki helyett az anyja bűnhődött.

Pál J. (meghatottan, meglepődve tárja ki karját): Andris fiam! Csakhogy itthon vagy! Hagyjuk, ami elmúlt! Anyád szeretetből csinálta, de neked nem lett volna szabad itthagyni a szegyen miatt.

Berkenye A.: Jaj, bátyám, nem ő volt, nem ő, én, én loptam!

Pál J. (megdöbbenve): Te-e? (csönd.) Ilyet csak édesanya tud csinálni... Más ember így nem szerethet! Boesássa meg Isten a mi bűneinket, mint ahogy mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek. Csak hogy itt vagy! Bizony megemberesedtél, fiam. Hát hogy van, hogy otthagytad Amerikát, úgy hallom, jól ment ott a sorod.

Berkenye: Hazajöttem, mert búcsúzatlanul hagytam itt az édesanyám, nem mertem hozzá elmenni, nem mertem gyávaságom bevallani neki; mindent el akartam felejtetni, azt hittem, lehet. Pedig dehogy, dehogy...

Pál J.: Ne búsulj, édesfiam! Föl a fejjel! Új életet kezdtél, hallottam, elvetted a Nagyék lányát. Nagyoeska fiad is van már!

Berkenye A.: Hagyjuk csak, Jani bátyám. Egy éve, eltemettem szegény Marist. (Hallgatnak.)

Pál J.: Isten meglátogat mindnyájunkat, fiam. Ő tudja, miért. Három fiam maradt ott nekem is a háborúban. Ki előbb, ki utóbb, mindnyájunknak el kell menni. De itt a kisfiad. Anyád fiaként fogja szeretni. Érte érdemes dolgoznod, megtartani a kis földeteket, szerezhetsz is még hozzá.

Berkenye A.: Így gondolom én is, Jani bátyám!

Pál J.: De hadd lássam a fiad. (Benéz a házbá.) Lám, milyen jól alszik a kis pulya. Hogy is hívják csak?

B. A.: Pisti. Nézze csak, bátyám, még a szája is tátva maradt a jóízú álmotól.

Pál J.: Csak hadd aludjék, ne zavarjuk. (Visszamennek, előveszi tarisznáját, szalonnát eszik, B. A.-at is kínálja.) Egyél, édesfiam.

Berkenye A.: Köszönöm, bátyám. (Esznek.) Hogy van édesanyám, Jani bátyám?

Pál J.: Hát csak megvan, lassan, öregesen. Bizony nagyon megfehéredett azóta... (B. A. nagyot sóhaj.) Most a Borka testvéredéknél lakik, beköltözött a faluba, hogy András komámat eltemettük.

B. A.: Isten nyugtassa szegény édesapámat. Jó ember volt.

P. J.: Hol is hagytam el? Bizony, szegény anyád sinylette Amerikába való bujdosásod. Nem bírta sohase elgondolni, hogy ne lásson többé téged. Estve-reggel kijön ide az erdőbe a kereszthez imádkozni, a kis Borka unokájával. Nincs miattad nyugta, csak téged emleget, téged vár. Megbocsájtott neked már ezerszer. Csodálatos az ilyen asszónynép. Mi, férfiembernek nem is tudjuk, nem is értjük, hogy lehet a gyerekeket úgy szeretni, mint ők tudják, ha egyszer gyerekekkel áldja meg a jó Isten az emberi nemzetet.

B. A.: Igaza van, Jani bátyám. áldott teremtetések és mégis hányszor fizetünk nekik hálátlansággal! Szegény jó édesanyám. mennyit szenvedett már miattunk!

P. J.: Ez a világ sora, fiam. No. de már feküdjünk le. (Föl-

néz az égre.) Későre jár az idő. Feküdj le, fiam, a Pisti mellé, fáradt lehetsz te is. Holnap reggel majd elmegyünk édesanyádhoz.

B. A.: Nem, nem, Jani bátyám, én majd csak itt kint fekszem le, rég aludtam már Isten szabad ege alatt. Jó lesz kicsit a csillagokat nézdegélni. Itthon azok is szebbek, mint Amerikában. — Kis világ vagy Magyarország, mégis te vagy a legszebb ezen a világon!

P. J.: No, jóéjtszakát, öcsém. Vigyázz, a manók meg ne csipjenek! De várj csak, öcsém itt a subám, jó lesz beletakaródn, hűvös az éjtszaka!

B. A.: Köszönöm, Jani bátyám! Isten áldja! Vigyázzon a kis fiamra! (Pál J. el.) (Fölsóhajt.) Nagy Isten, bocsáss meg nekem, áldd meg az új életemet, amit itthon kezdek; ha már nem bűnhődhetek, segítsd meg az édesanyámat, boldogítsd a fiamat. — Mariska... miért is nem lehetsz itt mellettünk... édes feleségem... (Közben négy v. több Álomtündérke lebeg be, B. A. elalszik.)

V. JELENET.

1. Álomtündér: Gyöngyvirágok esengjenek
Kis tündérkéek jöjjetek,
Szójjunk álmot, édeset,
Hozzunk neki örömet.
2. Álomtündér: Hisz miénk a végtelen,
Ember-vágy, mi megterem.
Ha fáradtok, emberek,
Felüdítjük szívetek.
3. Álomtündér: Röpke szárnyunk ciripel,
Játszadozzunk Pistivel.
Álomország a hazánk,
Elvezetjük mihozzánk.
4. Álomtündér: Álomország kapuja,
Nyilj meg, nyilj meg szavamra,
Bűvös-bájos szép világ,
Tündérkéid várnak rád.
5. Álomtündér: Álmot szövünk, édeset,
Megnézzük a szíveket.
Minden vágyat betöltünk
Varázslattal átszövünk...

(Az Álomtündérek vezetik előre Pista fehér ruhás édesanyját, férjéhez megy.)

B. Pista édesanyja: Aludj Andris, csöndesen, messze hazámból vigyázok rátok, veletek vagyok. És — meghoztam nektek a jó Isten bocsánatát. — Legyél jó és megelégedett, Pistikám, mint hozzám voltál. Nagyon messze és nagyon közel vagyok hozzátok! (Megsimogatja az alvót, bemegy Pistihez.)

1. Álomtündér: Jer, játsszál a kisfiaddal, a neved monda és téged hív álmban.

B. P. édesanyja: Pistikám, drága kisfiam! (bemegy.)

2. Álomtündér: Szójjuk tovább az álmot,

Miért eddig epedtek,

Adjuk meg a szíveknek.

(Kis ablak mögött halkán játsszák a Szózatot. Hungária jön magyarruhás kislányok és huszár vagy magyarruhás kisfiúkkal.)

Hungária (kiséretéhez): Jertek, köszöntsük őt, ki visszajött! Isten hozott vissza, bűnbánó fiam! Vártalak, vártalak téged is, mint a többieket, a gyermekeimet, mindnyájukat a nagyon megvert, világászéledt magyarokat.

Pista (anyjához simulva jön): Édesanyám, nézze, milyen szép, ki az a néni?

B. P. édesanyja: Jer, kisfiam, menjünk hozzá, ő minden magyar Édesanyja. Övé vagyunk mindnyájan — magyarok. Édes hazánk, Magyarország, fogadd vissza a fiamat! Idegen föld szülötte, de az én véremből való és mielőtt a jó Isten magához rendelt, megtanítottam a magyar imádságra.

Hungária (magához vonja, megsímogatja a fiút): Berkenye Pista, szeretlek, gyermekeim közé veszlek! (Pista csodálkozva nézi, majd édesanyja visszavezeti a házba.) Istenem, hát lát adok Néked, a két fiamért, legyen áldott érte az édesanyai szív! mely őket visszaimádkozta magához, mely a bocsánatával kiengesztelte a jó Istent és meggyógyította Berkenye András bűnbánó szívét. Legyenek áldottak és dicsértessenek az édesanyaszívek! Egyesüljenek bennem, hogy általuk imájukra visszajöjjenek minden gyermekeim, kik a messzi idegenben a hontalanság kenyerét eszik. Hozd haza, add vissza nekem őket, hogy együtt szenvedjünk, küzdjünk, erősítsük egymást. (Az egész jelenet alatt a Szózat hallatszik halkán. Lassan mind kivonulnak, Pista anyja is Hungáriával együtt megáldják az alvókat.)

VI. JELENET.

Hajnal követe (bíboros színű ruhában, színes fátylakkal, tánclépésben jön be):

Aranyszekéren jöttem,

Az éjtszaka mögöttem.

Tündérkék, siessetek,

Elbocsátlak benneteket. (Tündérkék el.)

Friss Hajnal-követ vagyok,

Ujra új napot hozok.

Aranyos nap kelj föl már!

Az élet csak téged vár.

Erdők, mezők, emberek,

Hallihó, ébredjetek!

Ébredjetek!!!

(Ébredjetek, ébredjetek alatt körülszaladja a színpadot, majd el.)

VII. JELENET.

Pál J. (álmos szemekkel jön a házból ki): No, gyerünk a dologra. A gyerek csak aludjon, de Andrist csak fölköltöttem. Andris, kelj fel! Reggel van már, a nap is jó magasan jár!

B. A.: Kelek már, bátyám. (Fölkáll, körülnéz.) Jani bátyám, de szép is az 'erdő! Olyan szépet álmodtam! Milyen jó itthon! Szinte új ember lettem!

Pista: Édesapám, édesapám! (Hallatszik a házból.)

B. A.: Mi az, kisfiam? Ha fölkelte, gyere ki!

Pista (kiszalad, rácsodálkozik Jani bácsira).

B. A.: Ne félj, kis fiam, édesapád keresztapja, Pál Jani bácsi, köszönj neki!

Pista: Szerencsés jóreggelt!

Pál J.: No, jól van lurkó, látom bátor gyerek vagy, nem olyan anyámasszony katonája. Tudod-e, hogy melletted háltam? Megijedsz-e tőlem, ha az éjjel fölébredtetél volna?

Pista: Nem én, Jani bácsi, hiszen én huszár leszek! Álomomban is azok közt voltam, édesanyám vitt közéjük. Csákójuk, meg kardjuk is volt. Édesapám, de szeretnék én is olyat!

B. A.: Ha jól tanulsz a magyar iskolában is, meglesz, fiam. De gyere, lelkem, imádkozzunk, mielőtt fölkeresnénk nagyszülédet. (Letérdelnek a kereszt előtt, Pista a Miatyánkot mondja. Megjelenik nagyanyó Borkával, Jani bácsi el.)

VIII. JELENET.

Borka: Nagyszülém, nézze csak, kik vannak ott? Egy bácsi meg egy kisfiú.

B. A. édesanyja: Nem látok én már odáig, lelkem. Dícsértesség...

B. András (megfordul, hirtelen ráismer az édesanyjára): Édesanyám! (Térdre esik.)

B. A. édesanyja: Fiam! (Fölemeli a fiát.) Hát itt vagy, csakugyan te vagy az? (Megtapogatja, hogy hihet-e a szemének.)

B. A. Bocsásson meg... bocsásson meg édes jó anyám...

B. A. édesanyja: Hát tud egy anya haragudni a fiára, szive gyermekére?

B. A.: Legyen áldott a neved, én Istenem!

Borka: Te vagy a Pisti?

Borka: A Borka vagyok. De jó, hogy megjöttetek! Nagyszülénk már úgy várt! Te, Pisti, van két nyulam, meglátod milyen szépek! (Kicsit gondolkodik.) Tudod mit? a Cuprit neked adom!

Pisti: Jaj, de jó lesz!

B. A. édesanyja (a két gyermeket magához öleli): Csakhogy itt vagy te is, Pistikám, kicsi unokám! Hála érte a nagyon jó Istennek!

IX. JELENET.

Borka: Milyen jó, hogy éppen ma jöttetek, Pista! Nemsokára jönnek a pajtik, megismertettek velük. (Távolból erősödő ének, virágot szedő gyermekek közelednek.) De hallok is már őket. Ott jönnek. Látod? Ma ünnepélyünk lesz az Ifj. Vöröskereszt Egyesületben. Téged is elviszlek. Jó?!

Pista (élénken): Ti is Vöröskeresztesek vagytok?

Borka (önérzetesen): Persze, hogy azok vagyunk. Ma tartjuk éppen legszebb ünnepünket, az Anyák-napját. (A gyerekek felé.) Gyertek, gyerekek, megjött Pisti Amerikából! Ő is vöröskeresztes. (Gyerekek odamennek, Pista elgondolkozva néz maga elé.) Mire gondolsz, Pisti?

Pista: Az Anyák-napját Amerikában is megünnepeltük minden évben. Tudod, olyankor minden olyan szép! Az emberek virágot tűznek ki szép, színes virágot. Nekem is volt minden évben, de tavaly már fehér virágot viseltem, és édesapámmal a fémőtébe mentünk ezen a napon. (A gyermekek körülállják) Amerikában így szokás, akinek él az édesanyja, színes virággal örül, akinek pedig már meghalt, az fehér virággal emlékezik rá. (A gyermekek érdeklődve hallgatják, közben ők is virágot tűznek ki, egy közülük fehéret.)

Pista (odamegy a fehér virágos fiúhoz): Neked sincs már...?

Fiú: Szüretkor múlt egy éve... (Lehajtja fejét. Pillanatnyi csend.)

Pista: Gyere, imádkozzunk értük. (A kereszt elé térdelnek, a többiek kissé távolabb tőlük, szintén letérdelnek, kezüket összekulcsolják.)

X. JELENET.

(Két oldalról 10—10 kis angyal tipeg be, szálló mozdulatokkal, énekelve veszik körül a gyermekeket, a két árvát megcsókolják, azután föltartott karokkal, mintha hoznának valamit, az ének második részében a színpad elejére jönnek és ott fejezik be az éneket. Tetszésszerinti népdal dallamára.

*Ima szállt az égbe,
Kis szolgálát érte
Ur Atyánk küldötte.
Magas színe elé,
visszük a nagy égbe.*

*De érette cserébe
mosoly jön a földre:
napsugárban élő
édesanyánk lelke.*

(Függöny.)

Anyák napján történt...

Irta: Kőhalmy Julia.

Személyek: Klári 14—15 éves, Gizi VI. o. t. Inci V. o. t. Zsuzsi I. o. t. Gyurka VI. o. t.

Szín: Tetszés szerint berendezett szoba.

I. JELENET.

Gizi, Inci kézimunkáz, Zsuzsi verset tanul, hangosan, többször egymásután mondja.

Zsuzsi: „Édes jó Jézuskám, hallgasd meg imámat

Áldd meg minden jóval, az édesanyámat“.

Gizi: Zsuzsikám, ne olyan hangosan. Magamban én is mondom az én versemet, de folyton összezavarsz. Jaj, de szép vers pedig... Legjobban tetszik benne az a két sor:

„Ó, áldott legyen a lába nyoma.

Száz kis angyal csókolva csókolja“.

Inci: Az én versemben pedig ez a két sor tetszik nagyon:

„Szívem súgja a legszebb vallomást

Nagyon szeretlek édes jó anyám...“

Zsuzsi: Hiba nélkül tudom rögtön én is.

Gizi: Milyen különös. Ha leckét kell tanulnom, sokszor órák hosszat ülök a könyveim mellett... Nem megy a fejembe a komisz. Ezt a hosszú verset meg alig olvastam el néhányszor és úgy megy, mint a parancsolat.

Inci: Ezen nincs semmi különös. Édesanyánknak tanultuk a verset és az Isten jóságos tekintettel nézett ránk. Megvilágosította eszünket, hogy könnyebben fogjon. Ez egész érthető...

Zsuzsi: Ugye én köszöntöm fel először édesanyánkat? Kezembe veszem a virágot, meghajtom magam és...jaj Istenkém csak bele ne süljek. De szégyelném magam. Tanulok is tovább (befogja fülét és mormol.)

Gizi: Én olyan izgatott vagyok. Alig tudok már varrni, pedig csak az utolsó öltéseket teszem.

Inci: Idenézz! Én már kész is vagyok (mutatja, kis terítő.) Mondd, Gizikém, szép? Anyunak tetszik majd?

Gizi: Nagyon szép. Ó, én már látom is milyen meghatott lesz a „Drága“. Hogy tetszik-e neki? A legdrágább perzsáért el nem cserélné, a mi pár filléres, de magunk csinálta kis kézimunkánkat.

Inci: Emlékszel? Tavaly ilyenkor nagybeteg volt szegényke. A doktorbácsi azt mondta, nagyon jók legyetek gyerekek, mert sajnos, édesanyátok itthagyni készül örökre titeket. Itt már csak az Isten segíthet, a tudomány nem.

Gizi: (Zsuzsi is figyel.) Mi pedig folyton imádkoztunk a másik szobában. S hogy az „Anyák napját“ megtartsuk, megfogtuk

egymás kezét, odaléptünk betegágya mellé és könnyektől fátyolos hangon felköszöntöttük édesanyánkat.

Inci: De szomorú nap volt ez. A doktor bácsi is az orrát fújta és a szemét törölgette.

Gizi: Édesanyánk meg könnyein át mosolygott. És jobban lett.

Zsuzsi: Én mit csináltam akkor? Hol voltam?

Inci: Nem emlékszel? Megittad édesanyánk orvosságát.

Gizi: Azt mondtad: doktor bácsi, anyunak meg kell gyógyulni, már segíték is neki orvosságot fogyasztani.

Inci: Doktor bácsi mosolygott, de olyan komolyan hangzott ahogy mondta: Ilyen rajongó gyermeki szeretet mellett most már én is azt mondom, kell, hogy meggyógyuljon.

Gizi: Hála Isten, a veszély elmúlt és Ő egészségesen, mosolygó arccal itt van közöttünk. De nézzetek csak ide, én is elkészültem (párnát mutat). Mondd Icikém, szép? Tetszik majd anyunknak?

Inci: Sohse láttam ennél szebb párnát.

Zsuzsi: Szépeket is fog rajta álmodni anyu! Rólunk... Ti ilyen szép dolgokkal lepíték meg. Csak az enyém esúnya.

Gizi: Gyorsan mutasd a te alkotásod. Nem is tudom, mit csináltál?

Inci: Annyira titkolódtál még előttünk is. Hadd nézzük meg azt a csúnyának mondott valamit.

Zsuzsi: (mutatja.) Agyagmunka. Nem könnyű dolog ám ilyeneket készíteni.

Gizi: Nini, kis csibék. Hárman vannak, mint mi. Szépek ezek Zsuzsikám. Nem az a fontos, hogy drága dolgok legyenek a meglepetésnek szánt ajándékok.

Inci: Hanem az, hogy szívünk, lelkünk hálás szeretetét adjuk.

Zsuzsi: Nézd, az egyikre rajzoltam a szívem.

Gizi: Hogy szebbek legyenek, beszínezzük (színest vesznek kézbe.) Ez kék lesz, ez sárga, ez meg piros. Gyorsan, munkára.

Inci: Anya örül majd nekik. Azt mondja majd, itt van az én 3 kis csibikém. Ez a kék, fítosorrú a Zsuzsika. Ez a sárga sovány cinege a Gizike. Ez a piros kövér duci meg az Inci. Vagyis én. (Nevetnek.)

Gizi: Meglátod, az éjjeli szekrényre rakja, annyira megtiszteli az ő kis lányának 3 kis csibéjét.

Zsuzsi: Most már nekem is tetszenek. Nagyon szépek. (Nézegeti.) Kívülről lépések hallatszanak. Eldugják a holmikat Inci tübe ül, felsikít, de ül rendületlenül.)

II. JELENET.

Klári: Mit csináltok? A hangotokat se lehet hallani. De jók vagytok!

Inci: Tanulgatunk.

Klári: Megbocsájtanám, hogy megtagadott (sír.) Csak egyszer ölelne, csókolna meg. Csak mondaná: szeretlek kislányom. (mind törölgeti a szemét.)

III. JELENET.

(Gyuri, az árva gyermek 2 csomaggal jön.)

Gyuri: Szervusztok lányok. Na, mennyire vagytok? Elkészültetek már? Nem akartam előbb jönni, mert varrásban segíteni úgy se tudtam volna. De mi van itt? Temetés? Mért sírtok? Ma félre könnyel, bajjal. Örömnép van. Egyike a legszebbeknek „Anyák-napja”.

Klári: Igazad van Gyurka. Én vagyok az ünneprontó. Lányok, ígérjétek meg, hogy amiről beszélgettünk, az köztünk marad.

Mind: Ígérjük, Klárika.

Gyurka: Ebben a cipősdobozban van az én ajándékom édesanyátoknak. Ma ötödik éve, hogy hozzátok jövök Anyák-napját tartani.

Inci: 5 éve vagy apátlan-anyátlan árva. Szegény Gyurka.

Gyurka: Ti, akik naponta élvezitek jó édesanyátok szeretetét, nem is tudjátok értékelni, milyen drága kincs az.

„Óh, gyermekek, akiknek anyja van,

Vigan dalolhat, élhet boldogan,

Áldva ejtse ki mindig a nevét

És csókolja meg áldott jó kezét”.

Klári: Gyurka, te is, én is, két ágrólszakadt szegény, ebben a házban menedéket lertünk. A jó Isten áldja meg drága lakóit.

Gyurka: Igen, mást nem is mondhatunk, csak azt, az Isten áldja meg őket.

Gizi: Látod Klárika, Gyurka nem zúgolódik annyit Isten ellen, mint te. Ő szegény, beletörődött a változhatatlanba.

Klári: Hiszen ha tudnám, hogy az anyám is meghalt, én is másként beszélnék. De én nem tudom él-e, hal-e.

Zsuzsi: Hát a másik dobozban mi van, Gyurka?

Gyurka: Kíváncsi a kisasszony? Vigyázzon, mert hamar megöregszik.

Inci: Nézd meg a mi ajándékainkat!

Gyurka (nézi.) Igazán szép dolgok.

Zsuzsi: De azt csak megmutatod, amit anyunak hoztál?

Gyurka: (felnyitja a doboz tetejét, szép fehér rózsákkal van tele.) Szívesen; tessék. Megkérem szépen Klárikát, hogy kössön belőle szép csokrot.

Mind: De szép! (Klári csokorba szedi.)

Gyurka: Édesanyátok a virágot nagyon szereti. Mit is adhatnék én, pénznélküli árva?... E kis virágok majd elmondják szívem lelkem legszebb szavát drága jószágáért, szeretetéért.

Gizi: Én azt hallottam a plébános úrtól, hogy az Isten az

édesanyák szívébe rejtette el a földkerekség legnagyobb és legdrágább gyémántját, a „szeretetet“.

Inci: Ez a szeretet teszi azt, hogy az édesanyák sohse fáradtak.

Gizi: Oly ébren alusznak ők. Ha megmoccanok éjjel az ágyon, már ott is van és érzem jóságos szeretetét, ahogy betakar.

Zsuzsi: Én felfedeztem, hogy anya keze olyan, mint a bárszóny. Fájt a fejem, ő megsímogatta és olyan jó volt.

Gyurka: A picinyek sebének legjobb orvoslója az anyai csók. Emlékszem, egyszer nagyon megégettem a kezem. Szegény jó édesanyám megcsókolta és már nem is fájt annyira. Bárcsak most is csókolhatná...

Klári: Boldeg gyerekek vagytok ti... Te is Gyurka... Van emléktek az édesanyátokról. A legdrágább... az anyai csók.

Gizi: Én már olyan izgatott vagyok. Megyek, megnézem, itthon van-e már anya. (el.)

IV. JELENET.

(Gizi nélkül.)

Gyurka: Ezen a szép napon, ma millió meg millió ajak fogja mondani „Nincs, ó nincs a földkerekségen párja az édesanyának“.

Klári: Lehet; csak én nem.

Inci: Nincs és nem is lehet olyan ember, aki nem szeretné az édesanyját.

Gyurka: Aki pedig szereti, annak egyetlen célja van, őt boldoggá tenni.

Zsuzsi: Én annyira szeretem anyut, hogy ha a szívem kérné, még azt is neki adnám.

Klári: Miért nem hallhatja édesanyátok, kis szívetek szeretetmegnyilvánulását.

Zsuzsi: Én mondom el neki legelsőnek a versem.

Inci: Kis csibéid bele ne csipogjanak ám a mondókádba!

Zsuzsi: Ha csipognak is, nem mondanának mást, csak azt, hogy

Kis csibék is ideállnak

Anyukának gratulálnak.

Gyurka: Fogadjunk, hogy Zsuzsiból még költő lesz.

Klári: Te is mondasz verset, Gyurka?

Gyurka: Én nem! A virágokra bízom, beszéljenek ők helyettem.

Zsuzsi: Anyu ért a virágok nyelvén is. Ő a legkekosabb az egész világon.

Inci: A legokosabb, a legjobb, a legszebb, a legdrágább az én anyám.

IV. JELENET.

Gizi (izgatottan): Gyerekek, megjött anyu. Egy nénivel beszélget, aki Klárit akarja elvinni.

Klári (felugrik, ki akar menni): Az édesanyám!

Gizi: (lefogja.) Nem az édesanyád. Klárikám, eddig eltitkoltuk előtted, pedig tudtuk, hogy a te édesanyád meghalt akkor, mikor édesanyámék a templomajtóban megtaláltak.

Klári: Meghalt?

Inci: Igen. Édesanyád fiatalon özvegyen maradt. Gonosz nagynénéd, aki most el akar vinni téged, kiűzött benneteket a legnagyobb télben. Hogy neked legyen betevő falatod, e városba jött szegény édesanyád szolgálatot keresni. Nagy beteg volt. Az utcán összeesett, megmaradt tüdeje pirosrózsát festett a fehér hótakarróra.

Klári (sír): Jaj, de borzasztó. Istenem, Istenem...

Gizi: Mivel megtetszettél édesanyánknak, akkor még mi nem is éltünk, örömmel itt fogott. Ennek örült csak nagynénéd. Most dolgos kézre lenne szüksége, hát el akar vinni. Bezzeg, akkor azt mondta: hála Isten, nem lesz gondom erre a fattyúra.

Klári: Látni se akarom a gonosz szívtelent. Halálba kergette az édesanyám...

Gizi: Mi sohse akartuk ezt elmondani neked. Anya azt hitte, sohse fogsz érdeklődni édesanyád iránt. Hogy a mi házukban igazi otthonra találtál. De az éjjel úgy megsajnáltalak, még sírtam is. Forogtál az ágyban és sóhajtoztál, anyám... édesanyám...

Klári: Úgy látszik, a gyermekek szívében az „anyaszeretet“ az a virág, melyet kitépni nem lehet soha.

Édesanyám, szegény jó édesanyám... Meg tudsz bocsájtani?

Zsuzsi: Elmégy a nénivel?

Klári: Ha szüleitek megtűrnék, hát maradok. Addig, amíg nevelésem gondot és bajt, munkát adott, csak édesanyátok szeretete melengetett. Most egyedüli célom lesz dolgozni, hogy legalább így fizessem meg soha le nem róható adósságomat. Ha nagynéném eddig távol tudott lenni tőlem, én se vágyódom utána. Itt maradok, legalább közel leszek az édesanyám sírjához. (Sír.)

Mind: El se engedtünk volna. Te a mi testvérünk vagy már!

Gyurka: Sírd ki magad Klári, aztán gyere. Fogjuk meg egymás kezét, két árva. Menjünk a temetőbe Anyák-napját tartani. Gyere, én mutatom az utat, jól ismerem. Megfelezem veled a virágom (dobozát nyitja.) Nézd, a szebbik csokrot, a vérvörös színűt az igazi szeretet jelképét, az édesanyámnak viszem, a temetőbe. Mert az „Anyák napja“ nemcsak az élő, de a meghalt édesanyák ünnepe is.

Inci: Anyák napján kaptad vissza az édesanyádat.

Gizi: Visszakapod majd a szived nyugalma is és ezután Anyák napja neked se lesz közönséges nap.

Klári: Bánatból és szeretetből fogok neki koszorút kötni. Ha őt nem ölelhetem, ölelem majd a keresztyét. Tudom, azért meg fogja hallani, ha mondom neki: Anyám, édesanyám... nagyon szeretlek.

Gyurka: Majd te is fogod hallani a hangját, fogod érezni ölelését, ha máskor nem, hát álmaidban, ahogy mondja neked, szeretlek gyermekem. Az édesanyák szeretete a síron túl is él.

Gizi: Azt mondják, van az égen egy fényes csillag, mely az anyai szív soha meg nem szűnő szeretetét hirdeti.

Klári: Menjünk hát és kezdjük meg az ünnepélyt az élő és elhunyt édesanyák tiszteletére. Ma nagy ünnep van, a legszebb az egész világon: Anyák napja...

Gyurka: A mai szent napon boruljon le mindenki az „Édesanya“ előtt és övezzé körül szeretetével.

Mind: „Ó, gyermekek, akiknek anyja van,
Vígán dalolhat, élhet boldogan,
Áldva ejtse ki mindig a nevét
És csókolja meg áldott jó kezét“.

(függöny.)

VICSAY LAJOS:

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

A szent király keze

*Tavas van nálunk, — hálborzongató,
Virágos fákra ráfagyott a hó.
Vihar dühöng az ég-bura alatt,
Országok nőnek s porba hullanak.
Tavas van nálunk, — nyugtalan tavasz.
Csírázik benne öröm és panasz.
Emitt is, ott is zűrzavar arat
S megtorpan tőle sok szép akarat.
Sikongva száll a sorsűzött sirály,
A perc, az óra bánatot kínál.
Verekszik most a tegnap, meg a ma,
Más úton megy a gyermek és apa...
Holnapot, jövőt kovácsolnak itt
S az lesz a győztes, akié a hit.*

*Hitemmel együtt, mint riadt madár,
Elrejtőzöm egy eldugott tanyán
S szurágta szívem megcirógatom,
Hogy hallgasson és ne fájjon oly nagyon.
Menekszem messze a felhők fölé,
Elporladt évek s századok mögé
S a magyar múlttal elbeszélgetek,
Hogy hegedjenek a nyitott sebek,
Hogy édes álom fakadjon helyén
És játszótársam legyen a remény.*

*Évszázadoknak hamúja alatt
Kipattan halkán az idő-lakat*

S vezet a múlt az évek nyomdokán.
 Látom, hogy dőlt az utolsó pogány
 A borzadt rögre bíborhajnalon, —
 S a hit magjával hintette tele

Csodáknak láttán szívem feldobog:
 Az első iskolák és templomok
 Győztes keresztje integet felém...
 Korona csillog egy király fején...
 Zsolozsmás ének, ujhódás, öröm,
 Imádság, munka, áldás a rögön, —
 Mert nyúlt egy kéz, egy Isten-adta jobb,
 Melynél e honban nem volt még nagyobb!

Kinyúlt a kéz, a szent király keze
 S a hit magjával hintette tele
 Az ősi lelkek szomjas ugarát.
 Sok évezrednek fundamentumát
 Sziklára rakta győzedelmesen
 S nem győzte ördög jégverése sem!
 Nem győzött rajta dél, nyugat, kelet,
 A Szent Kéz védte ezt a nemzetet!

Világra szóló volt a magvetés!
 De jött a jaj és jött a temetés.
 Kilencszáz éve... Igy susog a Múlt:
 A néma test a néma földbe hullt.
 Virág, madár, — a szív is sirt nagyon...
 Első királyát temette a hon.
 István királyt, a vezért és papot,
 Aki jobbajával bölcsőt ringatott,
 Harcolt, épített, keresztet vetett,
 Fölbresztett egy alvó nemzetet.
 Isten kezébe tette a kezünk.
 Azóta élünk! — s el nem veszhetünk!
 Kilencszáz éves áldott jobb keze
 Nem porladt el, még most is int vele.
 Sebünkhöz nyúl és enyhül a sebünk,
 Aldón ölel, ha rá emlékezünk.

Aldón ölel, ha rá emlékezünk...
 Megfogja most is mind a két kezünk —
 — Elűzve tőlünk bánatot, borút —
 Egymásba fonja, mint a koszorút
 S mint villanyáram száll az üzenet:
 „Csak úgy arattok győztes ünnepet,
 Ha testvérkéz a testvérkézbe téve,

*Mint bonthatatlan, istenáldott kéve
 Együtt építi azt a templomot,
 Amelyben testvér minden szem homok,
 Minden verejték, minden szívverés,
 Az agyban, vérben minden lüktetés,
 Egy út, egy cél és egy az akarás:
 Kereszttel kézben új feltámadás!"
 Tavasz van nálunk... Elolvadt a hó.
 A napsugár is jóra biztató...
 A lelkünk, szívünk mért is vérene?
 Kezünket fogja Szent István keze!*

MÓRA LÁSZLÓ.

A pályaválasztás.

Mielőtt valaki pályaválasztásáról határoznánk, szükséges foglalkoznunk az életpályákkal s azon tényezőkkel, amelyek hatással vannak, lehetnek a pályaválasztásra.

Általában kétféle ilyen befolyással számolhatunk minden pályaválasztásnál: külsővel és belsővel, vagyis olyan, a lélekben ható ösztönökkel, amelyek olykor öntudatlanul, máskor tudatosan irányítanak bizonyos életpályák felé.

A legerősebb külső tényező a környezet és annak hatása. Nem függetleníthetjük magunkat pl. a helytől, ahol élünk, az emberektől, akikkel, illetve akik között élünk, különösen felfogásuktól. Ezért látjuk sokszor azt, hogy az ifjú másokhoz igazodva választja meg életpályáját, szinte önkéntelenül. Arra is tudunk példát, hogy ez a külső környezet egyenesen ráerőszakolja akaratát az ifjúra, ilyenkor mások választják meg számára az életpályáját, anélkül, hogy meggyőződtek volna hivatásérzetéről. Az ilyeneknél látjuk azután azt a sokszor megnyilvánuló jelenséget, hogy nem maradnak meg megkezdett pályájuknál, azt változtatják: nem találják meg igazi helyüket.

Mindenekelőtt különbséget kell tennünk életpálya és hivatásérzet között. Az előbbi csak arra való, hogy önfenntartásunkat biztosítsa, tekintet nélkül arra: szeretjük-e azt a foglalkozást. A hivatásérzettel választott életpálya több előbbinél, ez nem csupán megélhetési eszköznek tekinti a pályát, foglalkozást, hanem életfeladatának, hivatást vél végezni általa, amely lelki kielégülést szerez. Tehát azt a szerencsés pályaválasztást nevezzük jónak, helyesnek, amelyben az útnakinduló ifjú nemcsak megélhetési eszköznek tekinti foglalkozását, hanem egyenesen azért választotta, mert neki erre bizonyos hivatásérzete, hajlandósága, különös képessége, tehetsége, ami rendeltetésnek, hivatottságnak tűnik előtte, s aminek betöltése életcélként jelentkezik.

A hivatásérzet legtöbbször azoknál jelentkezik erősen, akik

nem abból a szempontból nézik a foglalkozást, hogy az milyen anyagi ellátottságot jelent, hanem abból, hogy az mennyire felel meg az ő különleges lelkületüknek. Mondanunk sem kell, hogy mégis az előbbi fajta pályaválasztással találkozunk legtöbbször. A szülők, rokonok, a környezet manapság különösen az anyagiak szerint bírálja el a foglalkozásokat. Azt tekintik az elbírálásnál: milyen ellátást, társadalmi helyzetet, milyen életszínvonalat biztosít az ifjú számára. De ugyanez áll a leányok férjhezmenésére vonatkozólag is, amikor azt bírálják el a szülők, »kihez« adják leányukat, természetesen nem a szó valódi értelmében, hanem merő anyagi szempontokat véve figyelembe. Ezért van ma annyi sok pályatévészett ember, s ezért van annyi válás.

Elvégre a pályaválasztásnál egy nekiinduló életről van szó, annak boldogulásáról. Nagy hiba tehát, ha figyelmen kívül hagyjuk az ifjú rátermettségét, hajlamait. Ez kétszeres kárral járna: egyrészt szerencsétlenné tehetjük saját gyermekünket egész életére a hivatásérzetének meg nem felelő, ráerőszakolt foglalkozással, de legalább ezzel egyenlőértékű lesz az a károsodás, amely a közösséget, a nemzetet éri, amikor nem engednek megfelelő munkaterületre olyanokat, akik úgy érzik, hogy nekik arra a bizonyos életpályára nemcsak különös tehetségük van, akik »elhivatást« éreznek arra, mert ezzel meggátoljuk, hogy a nemzet érdekében kifejtett munka valóban betöltse az ifjú lelkét és kielégítse minden ambícióját.

Ezért van az, hogy meg kell különböztetnünk a foglalkozást a hivatástól. Előbbit azok végzik, akik a maguk akaratán és képességük figyelembe vétele nélkül »jutottak« bizonyos munkahelyre, míg hivatása van annak, akit saját hivatásérzete szólított arra a munkahelyre, ahol áll, dolgozik a saját és a köz érdekében.

Igy értelmezve a ~~dolgot~~, a pályaválasztás nem is egészen magánügy, köze van ahhoz a közösségnek, a társadalomnak, nemzetnek is.

Ezzel szemben azt látjuk — különösen napjainkban —, hogy a pályaválasztás talán leggyakoribb eldöntője a szülők társadalmi helyzete. »Légy különb apádnál!« — jelszóval hallani sem akarnak olyan pályaválasztásról, amelyben a gyermek az apjáénál »alacsonyabb« társadalmi szintet érhet el. Ezért erőltetnek igen sok gyermeket olyan iskolákba, ahová sem tehetségük, sem kedvük nem vitte, csupán a tanulás által akarják szülői magasabb társadalmi rétegbe juttatni.

A szó igazi értelmében vett pályaválasztásnál annak a szempontnak kellene érvényesülni, hogy az ifjúnak mire van hivatásérzete, milyen munkát tudna legtökéletesebben végezni, milyen képessége van. Mert tudvalévő, hogy mindenki azon a pályán tud legtökéletesebb munkát végezni, amelyre legfőbb tehetsége van, s ez megfelel úgy a saját érdekének, valamint a nemzet szükségleteinek és igényeinek is.

Ma viszont egy másik szempont látszik uralkodónak a pályaválasztás kérdésében: az állás! Melyik pályán van szükség utánpótlásra, hová lehet bejutni a legkevesebb várakozással, idővesztéssel! Elmondhatjuk, hogy a kultúra fejlődésével igen megsokasodtak a foglalkozások s szinte a végtelenségig elkülönültek, ami azután természetesen egyre jobban megnehezíti az elhelyezkedést.

A pályaválasztás tehát akkor mondható sikerültnek, ha fenti szempontokat összevetve igyekszünk a lehetőségeket számbavéve megválasztani az életpályát, amelyre az ifjút beállítjuk.

Ne feledkezzünk meg végül arról sem, hogy bizonyos foglalkozási ágakban feltétlenül szükségesek bizonyos képességek és tulajdonságok: jó megfigyelőképesség, a jó érzékszervek, jó emlékezet, helyes ítéletalkotás, logikus gondolkodás stb. Viszont valamennyi életpályához elengedhetetlenül szükségesek a becsületesség és jó erkölcs, az erős akarat, a kitartás, a céltudatos és lelkes munka, mert ezek nélkül még a hivatásérzéssel választott pálya is foglalkozás marad s nem lehet soha hivatássá.

(Dr. K. Gy.)

Veletek megyek!

Ünnepre készül mind a két fiam.
Magyar ruhájuk szebb, mint új korán!
Minek kutassam, szívükben mi van?
Ott ég a hit mindkettő homlokán.

S így szólnak hozzám:
„A búzaszálból bújik az ígéret
És egyre nő a gyümölcs is a fán!
Virág lepi a Tisza-parti rétet...
Susog a mádas... Ünnepe lesz apám!

Egy búzaszemből ezerannyi érik
A nyári hajnal titkos harmatán.
Elélünk majd a friss fehér kenyérig.
Ez lesz ám ünnepe! Tarts velünk, apám!”

Öröme vedlik bennem a bánat,
Csodát susognak szent ígéretek...
Előkészítem szép magyar ruhámat
S apásan, büszkén övelük megyek!

MÓRA LÁSZLÓ.

Történelem

Minden könnynek gyötrelemnek,
 Minden szónak, minden tettnek,
 Férfi-jajnak, asszony-jajnak,
 Szívettpő bús panasznak,
 Sötétségnek, fényességnek,
 Imádságnak, szidalomnak,
 Hideg szívnek, irgalomnak
 Magja terem! — élő magja.
 Szél felkapja. Rög ringatja.
 Dajkálgatják napok, éjek,
 Hónapok és hosszú évek,
 Rozzant kunyhók, díszes házak,
 Fáradt szívek, izzó vágyak...
 Dajkálgatja múlt és jelen
 — S lesz belőle: történelem!

MÓRA LÁSZLÓ.

Ünnepi beszéd hősök ünnepére.

MAGYAR TESTVÉREIM!

Véletlen, vagy szándékosan történt-e, hogy az év legszebb hónapjának, májusnak virágban pompázó napjaiban szentelünk ünnepet a női és férfi eszményképnek? Május első vasárnapja az édesanyáké, mint akik a legszebb, legszentebb kötelességet teljesítik e földön, amikor biztosítva az emberiség fennmaradását, magukra vállalják az édesanyai méltóság fenségét, hogy életüket feláldozzák a családi szentélyben.

Amilyen szent áldozat azonban az édesanyai hivatás, éppen annyira szent és áldozat a hazáért való élet-feláldozás is. Ez a férfiaknak jutott osztályrészül. S hogy mindkettőt, a női és férfi eszménykép ünneplését virágos májusban végezzük, van abban valami fenségesen fölemelő.

A haza a mi mindenünk. Bele születünk, ő véd, gondoz, amíg arra szorulunk, neki dolgozunk, érte élünk, küzdünk férfikorunkban, hogy azután elvesztve erőnket, munkaképességünket ismét a haza gondviselő gondosságára bízuk magunkat. Milyen felemelő érzés magyarnak lenni! Tudni azt, hogy minden magyar egytestvérünk, akiknek közös édesanyánk van: Magyarországi! Itt születünk, itt dalolt altató dalt édesanyánk, ezen az istenáldotta magyar földön, itt verejtékezőnk a munka éveiben, itt építjük meg hajlékunkat, azon a földön, amelyben talán minden porszemet őseink verejtéke, könnye, vére szentelt meg magyarrá. És aztán, ha elkövetkezik az elválás nagy pillanata,

visszahullunk az édes anyaföld ölébe, hogy porladó őseinkkel elvegyülve tápláljuk utódainkat az idők végezetéig.

Van azonban a férfi életnek egy különösen szent áldozata a hazáért: a munka. A hazáért élni, érte küzdeni, — talán ez a földön a legnagyobb, legnemesebb feladat, amit férfi magára vállalhat. Ugy-e, az édesapa minden idejét, minden gondját a családjáért való törődés foglalja le. Hogyne foglalná le ugyanazt teljes egészében a magyar haza, amely mindnyájunknak eltartó édesanyánk. Csak az élt igazán tartalmas életet, akinek munkájából nemcsak családja, hanem hazája is értékekhez jutott.

Bekoronázója a férfi kötelességeknek az a szent hivatás, amikor a hazához való rendületlen ragaszkodás, köteles hűség és hála önfeláldozássá magasztosul. Mi a hősiesség? Az élet viszszaadása annak, akitől való, csak azért, hogy hazánk ép, sértetlen, szeplőtelen maradjon.

Óh, milyen könnyű azt kimondani: hősiesség! bátorság! önfeláldozás! — amíg nem gondoljuk végig, mit jelentenek e szavak! A bátorság azt jelenti, hogy többet kell adnunk a kötelességnél. Mernünk kell kötelességet vállalni akkor is, ha veszedelemmel jár, ha testi épségünket fenyegeti, mert méltónak találjuk édes hazánkat még ez áldozatra is.

Még nagyobb a hősiesség, amelyben már a bátorságnál is több van, mert egyenesen azzal a tudattal vállalja a feladat teljesítését, hogy azt csak élete kockáztatásával teljesítheti. Milyen elszánás, a hazaszeretetnek mekkora foka kell ilyen vállalkozáshoz: igazi férfi szív, talpig férfi lélek tud hős lenni! Azok a hősök, akik a vállalt kockázatos feladat végzése közben életüket áldozzák hazánkért: azok adják a legnagyobb, legszentebb áldozatot, amit ember, magyar hazáért hozhat: az Isten-teremtette életet. Nem pocskolóása ez a jó Isten munkájának, ellenkezőleg, a legfenségesebb emberi kötelességvállalás, amelyben benne van az áldozat emberi mértékkel mért legnagyobb fajtája: önnönáldozatunk is.

Ne mondja senki, hogy ez könnyű dolog! Jusson csak emlékezetünkbe az a sok-sok elmulasztott kötelesség, amelyet olyan könnyen elhanyagoltunk, felhasználva minden mentséget, amely kezünkügyébe esett. De szívesen elkerüljük a munka nehezét, ha egy módot is találunk arra, hogy azt megtehessük. Csak egész férfi tud teljes akaraterővel szembeszállni a munkával, a nehéz és nehezen megközelíthető célokért, amelyek elérése küzdelmet, kitartást, esőggedetlen akaraterőt kívánnak. Mennyivel nagyobb, szentebb akkor hát az a feladatvállalás, amely mindezek mellett még veszedelemmel is fenyeget, sőt egyenesen életünket követeli áldozatul! Aki ilyet vállal, az a legnagyobb szerű kötelességet teljesíti a földön, amit ember vállalhat és végezhet.

Ezért váltja ki legnagyobb tiszteletünket a hősiesség, történjék az munkában, háborúban, nagy célokért, a nemzet javáért!

Csak az édesanya önfeláldozása mérhető a férfi hősisességhez

nagyságban, fenségességben. Méltó tehát, hogy amikor megemlékezünk az édesanyjai élet magasztosságáról, eszünkbe idézzük azok emlékét is, akik példát mutattak a férfi-élet legnagyobb szerű kötelességteljesítéséből, amely az élet-áldozásig tartott!

E két legszebb, legnagyobb földi erény nélkül nincs nemzet, nincs haza e földön. Mert mi teheti naggyá, boldoggá a hazát? — ha nem az édesanyák áldozatos élete és a férfiak bátor, hős és minden áldozatra kész kötelességvállalása!

Gazdag lehet egy ország, lehetnek kincsei, népe lehet megelégedett, de naggyá csak fiainak szent akarata teheti! Ez pedig a nőknél, a férfiaknál a hősiességig menő kötelességteljesítés!

Hajtsátok meg fejeteiket hőseink előtt, akik példát adtak minden utódoknak arra, hogyan szeressük a hazát!

Tartozunk nekik ezzel a hálás megemlékezéssel, de azzal a fogadalommal is, hogy méltók akarunk és leszünk hozzájuk a hazáért való kötelesség-vállalásban életünk utolsó pillanatáig!

Adja Isten: úgy legyen!

Trianon évfordulójára.

MAGYAR TESTVÉREIM!

Évről-évre visszatér hozzánk ez a szomorú, történelmünk legszomorúbb napja. Félve vártuk eljövetelét minden évben, mint olyan napot, amely a legnagyobb szomorúságot juttatta eszünkbe. Sokáig, majd húsz évig úgy tekintettünk, mint szép hazánk megfeszítésének napját, s elsírtuk könnyeinket nagy fájdalmunkban. Sokszor már annyira erőt vett rajtunk a kétségbeesés, hogy mint a megváltozhatatlan végzet napját szenvedtük át, amikor újra és újra elborította arcunkat a szégyen, ha arra gondoltunk: mivé tették ezeréves szép hazánkat!

Csaknem húsz hosszú esztendő múlt el így fölöttünk és egyszer... nagy ünnepet ült hazánk. Kilenceszáz éves fordulóját ünnepeltük annak, hogy első szent királyunk elhagyta földi hazáját s elfoglalta helyét a magyar szentek között. Akkor, ezen a nagy ünnepen jutott eszünkbe valami, amit pedig sohasem lett volna szabad elfelejtenünk... Az, hogy mi, magyarok az Isten Anyjának, a Magyarok Nagyasszonyának népe, gyermekei vagyunk! Akkor eszméltünk rá, hogy hiszen első nagy királyunk halála előtt a Boldogságos Szűznek ajánlotta fel hazánkat s hogyan is veszne el az az ország, amely híven kitart égi pátrónája, védőasszonya, a Patrona Hungariae mellett?

És mi történt? Alighogy erre ráeszméltünk, s szégyenkezve vallottuk be magunknak, hogy bizony, nagy fájdalmunkban már csaknem teljesen megfélekedtünk égi Pártfogónkról, akkor vetődött észre, hogy Szent István királyunk kilenceszáz esztendő óta

sem szünt meg értünk közben járni a Nagyboldogasszonynál. Ime: alig hogy elmúlt a szentév, esoda történt! Megpattant a törhetetlennek gondolt trianoni acélpánt, s lehullott egy darabja a porba. Ki verte le? Ki jött segítségünkre nagy szerongattatásunkban? Mondjanak akármit, nem gondolhatunk másra, csak égi pártfogónkra, aki soha nem hagyta cserben nemzetét, amikor szükségét érezte égi pártfogónak.

Máskor is volt már úgy, hogy a sir szélén állott a nemzet. Mikor a török csaknem két évszázadon át uralta hazánkat, a nagy és már-már elviselhetetlen szenvedésben ugyan kihez fordult volna a meggyőlt magyar nép? Első szent királyát, Szent Istvánt kereste s így énekelt:

Hol vagy István király?
Téged magyar kíván,
Gyászos öltözetben
Teelőtted sírván.

És felsírt az égi Pátrónát könyörgő fohász a Magyarok Nagyasszonyához is ezekben az időkben:

Boldogasszony anyánk,
Égi nagy pátrónánk,
Nagy inségben lévén,
Igy szólít meg hazánk:
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne feledkezzél meg szegény magyarokról...

Azután megtörtént a csoda: a törököt kivertük hazánkból s új élet kezdődhetett az elpusztított földön.

Akkor is, most is a mi Nagyasszonyunk jött segítségünkre.

Most újra nehéz idők járnak hazánk felett. Körülöttünk a háború sötét vihara tombol. Piros lángoktól villog a határ, so-hase tudjuk, mikor pattan át a szikrája édes hazánk földjére. .. Itt állunk ismét egyedül, számban gyengén a körülöttünk állig felkészült nagy nemzetek között. Még alig tudunk örülni a viszszakapott országrésznek, máris újabb veszedelem fenyeget bennünket.

Hát én azt mondom, Magyar Testvéreim, csak a kicsinyhitéeknek van oka a kétségbeesésre! Akiknek olyan pártfogójuk van, mint nekünk, magyaroknak. Forduljunk Hozzá, higgyünk segíteni akaró és tudó pártfogásában, hiszen ez a maroknyi magyarság régen nem élne már ezen az áldott földön, ha égi segítségben nem részesül, annyi vihar zúdult már el fölötte és rajta, sokszor mások védelmében is!

Tudom, bűnhődtünk sokat, mert voltak bűneink, de, mint a költő mondja:

— Megbűnhődte már e nép a múltat s jövődőt!

És ki merne kételkedni abban, hogy az égi pártfogás, amelyben mindig részesültünk, éppen magyar szentjeink közbenjárására, most cserben hagyna bennünket, ha hívő hittel, teljes bizalommal hozzá fordulunk. Az ezeréves történelem arra tanít bennünket, hogy célja van velünk a jó Istennek ezen a földön. Azt is láthatja mindenki, aki akarja, hogy ezeréves történelmünkben mindig akkor értek csapások, szenvedések, amikor hátatfordítottunk égi Pártfogónknak, amikor azt hittük, hogy az Ő közbenjárása nélkül is megvédhetjük hazánkat! Tanuljunk a múltból s vegyük észre egyszer, hogy vissza kell térnünk Árpád-házi királyaink hagyományához, mély és bensőséges vallásosságához, ha azt akarjuk, hogy az, amit ők alkottak, újra nagy és időtálló legyen! Hazánkat szentek, hősök, nagyok alkották, csak akkor remélhetjük további fennmaradását, ha követjük az alkotók szándékát s nyomdokaikon haladunk.

Ezért nem szomorú nap nekünk már június 4-e, azért nem esünk kétségbe akkor sem, ha újból beborult fölöttünk az ég. Mert tudjuk, érezzük, hogy van Aki vigyáz reánk, aki meghallgatja hívó, kérő szavunkat, ha hozzáfordulunk!

Igy, ebben a hitben mondhatjuk a költővel mi is:

Még jóni kell, még jóni fog

Egy jobb kor,

Mely után buzgó imádság epedez

Százezrek ajakán.

MESEDÉLUTÁN.

— A hősök tiszteletéről. —

Hős diákok.

A háborús nagy iskolában,

Halálos harcok mámorában

Klió, ki mindent följegyez:

Kit ide írt föl: mind hiányzó

S halnitudásban mind jeles.

Nevüktől ég a büszke márvány

És szól: reám csak vérnek árán

És csak arannyal szabad írni, —

S aki olvassa, annak — szabad sírni...

Nagy sírásó a magyar élet,

És sok vért szomjaz szakadatlan

És temetők porából éled,

*És holtakból lesz halhatatlan...
 Így haltak ők is, hős diákok,
 Vihartól tépett, elgázolt virágok;
 A föld porából égre nőttek,
 A magasságban kell keresni őket,
 És — fölfelé kell nézni rájuk!...*

*Testvérek, magyarok!
 Hazáért halni: szép halál,
 De néktek, óh, jaj! nincs hazátok,
 E föld még megváltásra vár...*

*Ha lesznek újra férfiak
 S teremnek újra hős diákok,
 Ha bosszúnk forrva fölriad
 És vérrel írunk új világot, —
 Csak akkor lesz itt igaz ünnep,
 Föltámadása nemzetünknek,
 És megdicsőül minden hős halott;
 S míg hálát zengünk majd az Urnak,
 Az égen büszkébb fényre gyulnak
 A sápadt magyar csillagok;
 Szemünkre tisztább könny szivárog, —
 Így fogunk, büszkén, nézni rájuk,
 Szívünkben dallal, diadallal:
 Dicsőség nektek, hős diákok!*

SAJÓ SÁNDOR.

A muszka pipa.

Mikor a háború kitört, a mozgósítás híre riasztotta fel a kis falut. Mindenki olyan volt a lelkében lázas megdöbbenésével, mint ha a meleg vérnek párája áldozati füstként imbolyogna. A férfiak keze marokba szorult és ajkukba haraptak, és megfásult vonásaikon rejtett indulatok dermedeztek; az asszonyok rémeket láttak és meredt üvegszemű hullákat, és irtózással csapták össze a kezüket. Otthon bujdosó némasággal bezárták a kis gazdaságukat: istállót, kamrát, pajtát. Mintha leltárt vennének fel, megható módon mondták az asszonyoknak: „ezzel ezt tégy” ezzel azt tégy, asszony, ha... — elesüklük a hangjuk — ha odatalálnék veszni“. Azután fölszakadt a lelkéből, mélységes mélyből egyik-másiknak: „de hiszen majd csak haza hoz az Isten“!

Ilyesvalami történt egyik ügyes, zsupos-tetős kis parasztházban, öt-hat lélek kicsi tanyáján. Ebben a házban élt egy bizonyos fiatal gazda; nyers, dolgos, vagyonszerző fiú. Így mondom,

mert az öregek, a szülők még éltek, és bár ő vezette a gazdaságot, mégis mindenben úgy szokott beszélni az öregekkel és feleségével együtt, hogy a „mienk!“ és nem úgy, hogy az enyém. Lehet gondolni, hogy a falusiak is nagyrabecsülték ezt benne. Ez a gazda is így rendezkedett, mikor be kellett vonulnia katonának:

— A marhákat kevesbítsétek, ha soká odatalálnék lenni — mondta; látszott, hogy szeretné mondani, de nem meri: „ha odatalálnék pusztulni!“ — Ne gyötörjétek magatokat agyon hiába a sok marhatartással...

Azután nagy siránkozások között bevonult.

Egyszer sokára, sokára jött a kártya az öregeknek ettől a fiútól. Ezt írta: „Édesapám! Itt vagyok Krakkóba, ahová a karórágó lovunkat hozták...“ És köszöntötte az egész familiát és kívánta, hogy a levele épségben találja őket. Ő, de nagy vígasztalás volt ez!

Azután nyoma veszett a fiúknak... Hol volt, hova lett?... Jött hír erről is, arról is, felőle nem. Hova lett? Sokára hazajött a faluba valaki; sovány, kiaszott legényke, átlőtt lábbal, kézzel, bicegve és bebugyclált, felkötött kézzel. Piszkosan fekete volt és mélyen néző. Azt mondta, hogy a sok puskaportól fekete. Ostromolták sok-sok kérdéssel: nem igen felelt. Azt mondták, hogy megesküdötték, hogy nem szabad neki szólni, mert ha szólna, akkor jaj, miket mondhatna szegény...! A fiú nézett maga elé, és látszott, hogy öreg, öreg a lelke! Istenem, túlon túl öreg... Ekkor a fiú mély bánattal, inkább összerázkódással nyitotta fonyadt, epedt ajkát és azt mondta:

A háborús földön olyan a föld, hogy a disznók nem tudják úgy összetúrni, mint ahogyan ott össze van túrva. Az ágyúgolyók, meg a gránátok, meg a srapnerek vágják össze a földet, amerre a szem lát... Emberről a fiú nem beszélt, de a rémüldöző asszonyok látták lelkük szemei előtt az eleven poklot, amelyben fiaik vannak...

Azután jött még egy és több fiú haza. Könnyű sebbel, bagyadtan... De arról a bizonyos fiatal gazdáról nem jött hír. Az öregek ki-bejártak a gazdaságba, istállóba, kamrába, föl a padlásra. Nehéz volt annyi barmot etetni, gondozni; estére kimerültek, elaludtak és rémeseket álmodtak. Reggel elmondták egymásnak álmaikat és sírtak... Ő, de borzasztó volt minden nap és minden óra. Az öregek így szóltak egyszer: „de már mért haragúznak ennyi ideig a királyok; hiszen a méregnek is van határa és már ennyi időre kibékülhetnének...“

A fiatalasszony azt felelte: „Mi haszna lenne már nekünk belőle! Ugy is odaveszett ennyi időre a szegény Ferkó...“ És leborult az asztalra, látta ijedten a nagyon nagy messze gödröt, ahová beléhányták az ő szép, derék, drága urát, sok szép, derék más katonákkal...

Igy, kétségbeesett, sok hánykolódás után vörös, fázékony, késő őszi alkonyon belépett az udvarra a fiatal gazda. A nyugvó vörös nap dicsőséggel füstötte be. Katonaköpönyegje vállára volt vetve, és alóla kikandikált föl-kötött, átlótt karja. Az asszony az istállóból lépett ki szemközt vele. Pillanatra megdermedt, azután felsikoltott és futott a katona nyakába. Az öregek kinn termettek. Ó, Istenem! Ilyen boldogságért érdemes sokat, nagyon sokat szenvedni....!

A katonának gyűrött volt a köpönyegje, és mintha meg lett volna tiporva, gyűrött volt a sapkája. És a sapkáján három-négy lyuk, meg a köpönyegjém... A katona keserű mosolygással mutogatta a golyók helyét. Egy-egy lyukat betömött sovány ujjahagyével, mint a sebet, hogy a vér ki ne folyjon rajta.

— Ha ez a golyó kicsit beljebb jön, asszony! akkor nem vagyok most köztetek!

— A sapkád is lyukas! — szörnyűködött a menyecske és nehéz írtózás rémiszgette. A katona mosolygott. Ekkor úgy volt ez az ember, mintha gyermekké válna és sóhajtott. A falonszentképet keresett, és az a kép nem kép volt, hanem az élő Jézus. És látta a katona, nem is látta, hanem tudta, hogy az Ur Jézus kilép a képrámából az ágyuk fölé, kilép és odatelepszik melléjük és — velük van... Együtt jöttek. És így ilyenformán mondta a feleségének:

— Azok a golyók a sapkámon a fejemet keresték; de a jó Jézus megmentett.

— Ha egy ujjnyit lejjebb megy! — rémildözött az asszony.

A katona bólintott, hogy igenis, ha egy ujjnyival lejjebb talál a golyó...“ de nem egy golyó volt — mondta — nálunk a jég-eső nem olyan sűrű, mint ott a golyózápor...“ És most mindnyájan látták az Ur Jézust maguk között, aki ezt az ő vérüket megmentette. Pillanatra csend lett, mintha imádkoznának.

A katona sokat, mohón és jóízűen evett. Nem bírt betelleni. És — megvallva — nem ért rá beszélni. Az öregek, a gyermekek mind, mind nézték, mint a szentképet. Az övük volt, és nem merték övéknek vallani azok után, amiket tudtak. A katona szó nélkül kiment, lámpával végignézte az istállót és a kis pajtát. Nyugodtan bejött. Nyugodtan leült, és valami különös, szokatlan gondolatok járták a lelkét.

— Egyik virradóra az előtte való esti csata után — mondta a katona — megírtóztam a munkától, aminek végére jártunk. Százával hevert a holt muszka a földön. Köztük jártunk. Sok muszka tiszta elesett. Egyik hanyatt feküdt kivágott karokkal és láttam, hogy drága gyűrű csillog az ujján. Elfogott a kíváncsiság, lehúgom. Szép marhát lehetne venni az árán otthon. Ránéztem. Meredten nézett rám, nem mozdult a szeme. Olyan ijedelem fogott el... Még megverhet engem az Isten, aztán keresztül lőnek. Ides-

apám, de ha a világ milliója lett volna a markában, nem bántottam volna. Megfogtam a holtak cseklő karját, és a gyűrűs kezét a zsebébe dugtam. Ne kísértse a drága gyűrű más atyámfiat se. A szegénynek a feje oldalt csuklott, mikor mozgattam a kezét.

Nehéz, terhes csönd volt a szobában, mikor beszélt a katona. Nagy sóhaj fakadt a menyecske lelkén, és könnyek csillogtak a szemében. Mondom, nagy csönd követte a katona szavait.

Egyszer csak nekibátorodik a katona és kedves-búsán mosolyog. Keres a katonabluz zsebében és kihúz belőle kis csutaszárú orosz pipát. Kedves-búsán mosolyog, és fájdalmas a moslygása.

— Egyik muszka pajtás zsebéből vettem ki emlékül — mondta. — Nézze, édesapám!

Nézték forgatták a kis jószágot. Világ gyulladt mindegyikük lelkében... Kié volt az a kis pipa? Istenem! Kié volt?... és hol van? ... a lelke... igen és különben hol van?... és kik várják, kik kérdezősködnék felőle?... Istenem, kik?... Ki volt, hol lakott, és volt-e felesége, aki vár rá, meg két kis gyermeke, akik várnak rá, meg két öreg szülője, akik várják haza... Istenem!... Ezek az egyszerű falusi lelkek lüktető gondolatokkal megszárdultak a nagy-nagy, bús-terhes érzés alatt... És forgatták a különös szabású kis pipát, melyet a katona emlékül haza hozott. Ugy érezték, mintha valami nagyszerű áldozati füstben nagy és rejtett titkok vannak, melyeket az ember meg nem ért...

Valóban, az asszony azt mondta, mikor ismét kezébe vette a kis muszka pipát: „Istenem! Édes Jézusom!...“ Az öregek is sópáncodtak. Az öreg ember meg hozzátette: „Mifelénk ilyenforma pipát igazán nem ösmernek“. A katona meg szájába akasztotta a foghelyes kis szopókát, és a foghely éppen beléillett az ő szép fehér, egészséges fogába, és azt mondta: „Keménységű gyerekek lehetett!...“

És összeimbolyodott egyszerű lelkük előtt a titoknak és földi dolgoknak titokzatos tömege, és csodálatos érzéseket váltott ki a szívükből.

A katona visszadugta a kis vertüstös muszka pipát...

Nagy-nagy csend ült a szobába. Sokára, sokára oltották el a lámpát. És éjjel könyökre támasztott fejjel hallgatta az asszony a katonaurának csodás beszédét... Nem bírtak aludni...

Domonkos István.

Igy léssen, testvér

— Emlékezés 1920 június 4-re. —

*A nagy világ nagy arénája
Tegnapról mára
Kapuít ezreknek kitárja
S a világégés gazdag dobverőit
Földig hajolva nagy vendégül várja
A trianoni büszke palotába,
Ahol a gúny és rágalom dalol
Alázó éneket
És kérkedik a „győztes hős”:
Magyar! — lemetszem mind a két kezed,
Kiszúrom mind a két szemed! —
Aztán, ha tetszik: szíved védheted!*

*Világaréna csengettyűszavára
A színjátékot lelkesülve várja
A keselyűknek éhes serege.
Egy pillanat s csendet varázsol
A csengettyű harmadik jele.*

*Kíváncsi arcok. A függöny gördül.
A szín: mélységes, sziklás szakadék.
Körötte árvalányhaj s őstűz-maradék.
Odébb kakukfű s menta egy marék.
A kőszírt szélén mozdulatlan ember,
Lehunyt szemmel és takaratlan mellel.*

*Aréna népe szomjasan tapad
Az élettelen, gyötrött testre
És várja, hogy még mozdul egyet,
Hogy a sziklaür eltemesse.*

*De lárma kél! Az elbukott
Megvérzett teste megvonaglik!
Kezével görcsösen kaparja testét
S mint mikor a bús, fekete emlék
Fekete éjszakába kerget s vádol:
Kavarog lelkében a kín, a jaj,
A bukás és a diadal,
A tegnap üdve s mának véres árnya,
Imás hite és vad, pogányos átka, —
És nézi testén a sok sebhelyet.*

*Elképednek a torra gyült urak!
(A páholyokban senkise mulat.)*

A megroggyant test mozdul és feláll.
 Borzad a nézők hosszú nagy sora.
 Még ilyen mély csönd nem volt tán soha!
 Most! Most! — egy lépés még s ledől
 A sziklalakatlan süllyesztőibe.
 De nem! Még él a tűz a vérbe!
 Feláll s feltör a szó a melle mélyéből:
 — Testembe száz tört hiába szúrtatok,
 Én élni jöttem! Élni akarok!
 Hahó, testvérek, hahó magyarok!

S mozdul a Világ titkos mélye
 És minden tája, messzesége!
 S a szakadékból zúgás, nótaszó...
 A Szózat és a Kossuth-induló.
 Erősül feljebb, egyre közelebb.
 Emelkednek fel sorba a karok,
 Rongyosruhájú, öklös magyarok,
 Hajdúk, leventék, tette kész hadak,
 Vezéri szóra sorba állanak.
 Parancsra várnak büszkén, boldogan,
 A szívük mélyén szent parázs fogan!...

Aréna népe menekül, rohan
 Taposva egymást, mint riadt vadak.
 A torra ők biz' nem koccintanak!

A győztes hősök tüzet gyújtanak,
 Eskühöz állnak. Szállnak a karok
 És száll az eskü dübörgő szava:
 — Mi, sírból éledt, győztes magyarok,
 Kimossuk szívünkéből az átkot,
 Hogy legyen szívünk Istentől megáldott!
 Kimossuk a szemünkéből a könnyet!
 Nem adjuk egymást el mi többet!
 Lehányjuk rólunk a szégyen-sarat
 S amerre testvér vet, munkál, drat
 Amerre új hit, új szív lelkesül
 S fölseng: „Hazádnak rendületlenül...”
 Isten kardjával írunk Ég falára
 S kiáltjuk szerteszét a nagy világba:
 Ameddig ősi földünk szent határa tart,
 Aréna népe: ne bánts a magyart!

Így esküvének a feltámadottak...
 A tűz-parázsa új hasábot dobtak.
 S míg elszálltostak a szikracsillagok:

*Énekbe kezdtek s úgy imádkoztak
A boldog, büszke, győztes magyarok!
Testvér! — ki most így álmodál velem,
Imádkozzál, hogy minden így legyen!*

MÓRA LÁSZLÓ

Törökverő Hunyadi János.

Nem volt fényes nevű, gazdag ősök ivadéka. Az ismeretlenség homályából emelkedett magasra a saját Isten-adta tehetségével, vasakaratóval, csüggedetlen szorgalmával és hívő lelkével. Mint egyszerű katona állt be Zsigmond király hadseregébe, és hamarosan szőrényi bán, Nándorfehérvár kapitánya, majd erdélyi vajda, 1446-ban Magyarország kormányzója; világhírű hadvezér lett belőle.

Először a csehországi háborúban tüntette ki magát vitézségével; Szendrő vár védelménél (1439) már mint hadosztályvezér harcolt diadallal, és a török visszaverésében főrésze volt. Ettől kezdve ő lett a magyarság vezére, s úgyszólván napról-napra emelkedett katonái és az egész nemzet szeretetében s — mondhatjuk — egész Európa tiszteletében.

Hunyadi Jánosnak az volt a hitvallása, amit a lengyel királyhoz küldött egyik levelében írt: „Megyek előre rettenthetetlenül, mert ügyem igaz; mert hitért, békéért, hazáért, özvegyekért és árvákért harcolok. S ha az isteni Gondviselés akarja, Istenem és királyom ügyét olyan diadalhoz juttattam, hogy a jelen és jövő nemzedékének örök emlékeztetőül fog szolgálni”.

A török 1442-ben Erdély egyik leggazdagabb városát, Szebent akarta elfoglalni. Jól tudta, hogy a magyar seregnek Hunyadi a vezére és lelke, őt akarta mindenekelőtt eltenni láb alól, mert amíg ő a hadak élén állt, addig nem bízhatott győzelemben. A török vezér kiadta a parancsot, hogy Hunyadit élve vagy halva kézre kell keríteni.

A magyarok kémeik útján értesültek erről a tervről, és Hunyadi ehhez képest állapította meg a haditervet. De hogy az sikerülhessen, ahhoz egy önfeláldozó magyar vitézre volt szükség, aki Hunyadival öltözetet cseréljen és — szükség esetén — feláldozza életét Hunyadiért és a győzelemért.

Minden magyar katona büszkén vállalkozott volna erre, de olyant kellett választani, aki Hunyadihoz külső alakra is hasonlított. Ilyen volt Kemény Simon. A hős Kemény Simon tehát a csata előtt ruhát váltott Hunyadival, és ötszáz vitéz élén ő támadta meg először az ellenséget. A törökök mind a vélt Hunyadira vetették magukat, s mialatt őt hősi ellenállás után fel is koncolták, előtört az igazi Hunyadi és tönkreverte az ellenséget.

Húszezer török esett el Szeben mellett, köztük Mezid bég és fiai is, s tömérdek zsákmány jutott a magyarok kezébe.

A szultán, hogy a szebeni vereséget megbosszulja, nemsokára új sereget küldött Erdélybe. Ennek a seregnek Hunyadi Vaskapunál állta útját, és sokkal kisebb számú csapatával nagy és elkeseredett harc után ezt is teljesen tönkrevverte. Oly fényes volt ez a győzelem, hogy emlékére az egész országban három napon át hálaadó istentiszteletet tartottak.

A Morva folyó partján haladt előre a magyar sereg. Hunyadi tízezer vitézével november 3-án tönkrevverte éjjeli harcban az ellenség kétszer akkora seregét. Majd bevette Nis várát, melynek védelmére három külön sereg sietett. Hunyadi mind a hármat leverte külön-külön csatában egy nap alatt!

Beköszöntött ezenközben a téli, s Hunyadi most a Balkán-hegység szorosai ellen intézett támadást, noha az ellenség azokat hatalmasan megerősítette. A fákat keresztbe vagdosták a különben is nehezen járható hegyi úton, a havat vízzel öntözték le, mire az csontkeménnyé és síkossá fagyott. Hunyadi azonban nem esüggedt. Cselhez folyamodott. Hirtelen visszavonulást rendelt el, amit az ellenség futásnak vélt és előjött megerősített helyeiből, hogy a magyarokat üldözze. Hunyadi ekkor megállította seregét, szembeszállt az ellenséggel és véres csatában ismét fényes győzelmet aratott.

Minthogy a sereg élelme már fogytán volt, és különféle nyavalayák ütötték fel fejüket, Hunyadi nem akarta derék vitézeit tovább fárasztani, jól megérdemelt pihenőre tehát visszavezette seregét a hazába.

Ragyogó diadalmenetben vonult be a győzelmes vezér és hős serege Buda ősi várába 1444 február 2-án, Gyertyaszentelő ünnepén. Elöl vitték a keresztet, azután az elfoglalt zászlókat és győzelmi jeleket, s ezek után a foglyok csapata következett. Boldogasszony temploma elé vonult a menet, ahová az ifjú Ulászló király meztláb ment be hálát adni Istennek a győzelemért.

Ez volt az úgynevezett „hosszú hadjárat“, amely örökké ragyogó betűkkel hirdeti a legnagyobb magyar hadvezér, Hunyadi János lángeszét és a magyar katonák páratlan vitézségét.

Hunyadi fényes győzelmei után a keresztény világ elérkezettnek vélte az időt arra, hogy a törököket végkép kiverje Európából. A pápa követe biztosította Ulászlót, hogy a pápa nagyobb hajóhaddal fogja támogatni. És Ulászló letette az esküt a pápai követ kezébe, hogy még a nyár folyamán hadba indul Görögország felé.

Murád szultánt valósággal kétségbe ejtette a keresztények készülődése. Brankovics Györgyöt, a szerb fejedelmet bízta meg, hogy bármi áron fegyverszünetet eszközöljön ki a magyar királlyal. A szultán felajánlotta, hogy Szerbiát a területén elfog-

lalt várakkal együtt visszaadja, sőt Albániának azt a részét is, amelyet Brankovics birt. Ezenfelül szabadon bocsátja Brankovicsnak kezesként őrzött fiait, százezer aranyat fizet készpénzben, s valahányszor a király akarja, huszonötezer fegyverest ad a rendelkezésére. Mindennek fejében tíz eszterdei békét kívánt.

Ulászló elfogadta a hihetetlenül kedvező ajánlatot, azzal a kikötéssel, hogy a szultán nyolc nap alatt kiűrteti az elfoglalt várakat; a béke megtartására esküvel is kötelezte magát.

Alig kötötte meg a törökkel a békét, Julián bibornok levelet kapott, hogy a pápa nyolc hatalmas gályája elindult, s ezt a burgundi fejedelem négy és a velencei köztársaság nyolc gályája fogja követni hamarosan.

Ez az értesítés nagy kavarodást okozott a király környezetében. A lengyel urak a béke megtartását javasolták a királynak, a magyar urak, maga Hunyadi is, a háború mellett nyilatkoztak. Közben a török néhány várat kiűrtett, de nem valamennyit. Sőt Brankovics fiait sem bocsátotta szabadon. És Ulászló most harmadszor is letette az esküt, most már arra, amire először: megindítja a háborút a török ellen.

Nikápoly alatt táboroztak, amikor megjött a hír, hogy Murád szultán negyvenezerfőnyi had élén Kisásziából, ahol hirtelen békét kötött ellenségeivel, a Boszporusnál átkelt a tengeren. A pápai hajóhadat a génauiak kijátszották, s az átkelést nem tudta megakadályozni.

Várna mellett, a Fekete-tenger partján találkozott a két sereg. Hunyadi volt itt is a fővezér, ő állt első sorban jó 5000 lovasával, és hadvezéri lángszével, hős katonáival már-már diadalt aratott volna, az ellenség már ingadozott, mikor Ulászló király, hívei és Hunyadi titkos ellenségei biztatására, hogy ne engedjen minden dicsőséget Hunyadinak, a vezér intézkedése és tervei ellenére egyszerre belelegegyedett a harcba.

Az ellenség ezt észrevette, rávetette magát a királyra, s bár az vitézül viseelkedett, hamarosan levágta. Ez eldöntötte a csatát. Hiába igyekezett Hunyadi lelket önteni a seregbe. Mikor meglátták, hogy a király elesett, futásnak eredtek, s a csata elveszett. Maga Hunyadi is csak nehezen tudott menekülni. De az ellenség is nagy veszteséget szenvedett; a török szultán a csata végén így kiáltott fel: „Még egyszer nem szeretnék így győzni!”

A nagylelkű Hunyadi pedig ezt írta a pápának: „Nem a mi hibánk az ütközet alatt, nem is az ellenség ereje, hanem a mi bűneink és a Mindenható igazságos ítélete vertek meg bennünket!”

1448 október 18-án a híres Rigómezőn került ismét szembe a török sereggel Hunyadi; a török azonban háromszor annyi volt, mint a magyar. Három napig tartott itt az elszánt harc, de az oláhok árulása folytán végre is az ellenség győzött. A fővezérnek is menekülnie kellett. Ekkor történt, hogy Hunyadi ha-

zafelé igyekeztén, magányos bolyongása közben a szerbiai hegyek között két rablóval találkozott. Ezek a nyakában függő aranykeresztet elvették tőle s meg akarták ölni. A zsákmányon azonban habakaptak s ezalatt Hunyadi kirántotta az egyiknek kardját, levágta vele a rabló fejét, mire a másik futásnak eredt.

Hunyadi most, hogy gyorsabban és biztosabban hazaérjen, kalauzt fogadott, de ez sem volt különb a rablóknál. A helyett, hogy kívánsága szerint Belgrádba vezette volna, Szendrőbe csalta. Itt Brankovics, ki a magyar korona hűbérese volt, felajánlotta Hunyadi fejét Murád szultánnak; ám a lovagias török szultán megvetéssel utasította vissza a hitvány és nemtelen ajánlatot. Brankovics azután nagy váltságdíj fejében szabadon bocsátotta Hunyadi.

A várnai és rigómezei kölesönt nemsokára Nándorfehérvárnál adta vissza Hunyadi a töröknek, aki 1456-ban ismét ropant erővel támadta megezt a fontos határvárat. Ez a vár volt akkor nemcsak Magyarországnak, hanem egész nyugati Európának védő kapuja, ezért akarta azt mindenáron áttörni a nagy hódító, II. Mohamed szultán, ki 1453-ban már Konstantinápolyt is elfoglalta, s a görög császárságnak véget vetett. Hódító útja most már tovább vezetett volna Európa szívébe!... Egész Európa megrémült erre a hírre, és mindenki Hunyadi Jánosban látta a hőst, aki Mohamedet hódító útjában megállítja.

A magyar urak közt azonban titkos ellenségei — Garai, Ujlaki, Bánfi, Cillei — áskálódni kezdtek Hunyadi ellen s azon voltak, hogy dicsőségét még a haza kárára is szétrombolják. Az álnok Cillei, aki kormányzó akart lenni, László királyt Bécsbe csalta, a főurak pedig kijelentették, hogy ők csak a király vezérlete alatt tartoznak harcolni, és nem állították ki bandériumaikat.

De Hunyadi mindez nem csüggesztette el; minden vagyonát feláldozta a haza oltárára, saját pénzéből állított sereget. Egy buzgó és hőselelkű szerzetes, Kapisztrán János volt segítségére, aki keresztes háborút hirdetett. Az így összetoborzott s körülbelül 60.000 főnyi segítséggel indult Hunyadi a vár felmentésére, melyet Mohamed mintegy 150.000 emberrel ostromolt.

A várat csekély számú őrséggel Szilágyi István védte hősi kitartással. Hunyadi először a Dunán állomásozó török hajóhadat verte szét, s így utat nyervén a várba fegyvert és eleséget szállított a már-már csüggedő várőrségnek, s ezzel új erőt és lelkesedést ébresztett azokban, úgy hogy az ellenség következő rohamait ismét visszaverték. A török ágyúk folyamatos tüzelése azonban, nagyon megrongálta már a falvakat, sok egészen rombadőlt, és Hunyadi látta, hogy a várat nem lehet sokáig tartani.

Ekkor ismét eselt használt. Katonáit elrejtette a külvárosban, s az ellenséget bebocsátotta a várba. A törökök abban a hitben, hogy övék a világ, rabolni, fosztogatni kezdtek. Hunyadi

ekkor rajtuk esapott katonáival, egy egész éjjel tizedelte őket. Reggel a török új segítséget kapott. Ekkor kénkövel és más gyújtóanyaggal öntötték le a várban felhalmozott rőzsét meggyújtották és dobálták a törökökre, akiknek lobogós ruhája csakhamar tüzet fogott. Az ellenség erre megrémülve menekült, a magyarok kitörtek a várból. Kapisztrán is megjelent kereszteseivel, s az ostromló törököket egyesült erővel halomra vágták a vár bástyái előtt.

Az ellenség még mindig új erőket vetett a harcba. Hunyadi és Kapisztrán is összeszedték minden erejüket és „Jézus!” kiáltással ismét a törökre vetették hadaikat. Rettenetes harc kezdődött. Ember ember ellen küzdött. Maga Mohamed szultán is odaállt serege élére, legkitünőbb vezerei előtte estek el. Mind a két fél érezte, hogy most dől el a kocka. A törökök többségben voltak, s a győzelem már-már az ő oldalukra hajlott. Egy török már fel is hágott a vár falára, hogy feltűzze ott diadaljelül! a lófarokas török zászlót. A várostoronynak azon a helyén Dugovics Titusz nevű vasmegyei magyar vitéz volt az őrálló. Dugovics bikokra kelt a törökkel, de sehogy sem bírt vele, mert a török is ugyancsak legény volt a gáton. Hosszú viaskodás után Dugovics hősi elhatározással hirtelen átkarolta ellenfelét, s a vár ormáról magával rántá a mélységbe. Életét áldozta fel, de megakadályozta az ellenséges zászló kitűzését. A magyarokba erőt öntött ez a hősi tett, s az új erővel megindult elkeseredett harcban végre is Hunyadi hadvezéri lángelméje és a magyar katonák hősiessége győzött.

A roppant török sereg szánalmasan összetörve az éjszaka sötétjében futásnak eredt és meg sem állt Szófiaig. Maga a szultán is megsebesült. Mire a nap felragyogott, 25.000 török vitéz holtteste borította a csatatérrel, az ellenség összes ágyúit, puskáit, társzekerei, hajói a magyarok kezébe kerültek, és Nándorfehérvár ormán büszkén lengett ismét a magyar zászló.

De a nándorfehérvári diadal volt a nagy hős utolsó csatája.

Lampérth Géza.

Évzáró vizsga.

Számtalanszor felemeltük már szavunkat annak érdekében, hogy az évzáró vizsgák lélekgyötrő formáit hagyjuk el s kövessük a Tanterv utasítását, amely »ünnep«-pé, az iskola egyik legszebb ünnepévé kívánja avatni az évzáró vizsgát. Meg kell állapítanunk, hogy még mindig vannak, ahol — különösen a felsőbb osztályokban — szülőkre, tanulókra egyaránt — unalmas, fárasztó, lélekkínzó »nagyvizsgát« tartanak, jöllehet sokkal többet mutathatnánk az iskola belső munkájából a szülőknél, felügyelőknél, ha nem előre betanított — olykor hetek súlykoló

munkájával betanított! — vizsgarenddel gyötörnék a tanulókat is, szüleiket is, valljuk be: magukat is. Semmi értelme az ilyen potemkin-vizsgálatnak, mert ez ámitása önmagunknak, a szülőknek s tudatos félrevezetése a gyermekeknek, akik azt hiszik, hogy az életben is így kell tenniök, ha munkájuk eredményességét majdan be kell mutatniok.

Folyóiratunk évről-évre hangoztatta ezt, útmutatásokat adott az igazi évváró vizsgálat módjára vonatkozólag. Mégis úgy véljük, nem lesz hiábavaló munka, ha ezidén is egy ilyen kidolgozott vizsgarendet mutatunk be, bár egyáltalán nem azzal a céllal, hogy azt egyszerűen lemásolja bárki is, hiszen az évváró vizsgának hű tükrének kell lennie az iskolában folyó életnek, munkának, ami viszont helyenként más és más, mivel a környezet, a lakosság társadalmi élete, a helyi körülmények szinte iskolánként, sőt osztályonként változóak.

Az itt bemutatott vizsgarend tehát csak minta, általános vizsgarend, amely legfőljebb arra való, hogy gondolatokat adjon, bizonyos mértékben útmutatásokkal szolgáljon olvasóinknak.

Még egyszer: az évváró vizsga »ünnep« legyen nemcsak a szülők és hatóságok, hanem a tanulók számára is. Ezzel már el is döntöttük, mennyi ideig tartson. Bármilyen ünnepből untig elég egy óra, hát még a gyermek számára! Kevesebb felületes-ségre vezethet, a több unalmassá válhatik.

Külön kiemeljük, hogy egyáltalában nem szükséges, hogy minden »jobb« szülő gyermeke szavaljon — mint általában szokássá vált —, mivel ez nyújtja el végnélkülivé a vizsgát s teszi a »többi« szülő és gyermek számára hálálosan unottá.

A vizsgálat menete legyen eleven, érdekes, gyorsan pergő, változatos, élénk s a szülők számára is tanulságos.

Ne legyen tárgyak szerint élesen elkülönített munkarendje, s különösen ne kívánjuk azt, hogy minden tanuló olvasson, számoljon, feleljen a beszéd- és értelemgyakorlatban, legfeljebb az legyen a kíváncsi, hogy amint minden órán is elengedhetetlen az, hogy az egész osztály együtt dolgozzon, a vizsgálaton se maradjon kívül a közös munkából egyetlen tanuló sem.

Természetesen egy ilyen szempontok szerint végzett évváró-vizsga tervszerűséget és alapos átgondolást kíván a tanítótól.

Legszerencsésebb a vizsgálatnak egy valamilyen gondolkörbe való beállítása. Így lehet az egész vizsgálat alapgondolata — leányoknál — az édesanya élete, szeretete stb., a fiúknál — magyar katona élete, más helyi évfordulók vagy országos események, amelyek éppen időszerűek. Ilyenkor az egész vizsgálat e köré az alapgondolat köré épül s annak megvilágítására, elmélyítésére szolgál. Ezt a gondolkört tárgyaljuk az olvasásnál, ennek köréből veszünk egy-egy értékes számtani példát, erre vonatkozó éneket énekelünk, erre vonatkoztatva tárgyaljuk a földrajzot, beszéd- és értelemgyakorlatot s szavaltatunk költeményeket. Arra kell ügyelnünk azonban, hogy az alapgondolat az

egész vizsgálat közönségét érdekelve, ami már fél sikert biztosít munkánk számára.

És most nézzük, miként lehet ünneppé tenni egy IV. osztály évfárvizsgáját.

Az imádság után kezdjük olvasmánytárgyalással. (Olvasmányunk az aratással kapcsolatos.)

A mag története.

Nagy, komoly ökrök mennek be legelőször a földbe. Húzzák maguk után a nagy kést, amely a föld hátát hasogatja. A föld az ellen nem szól semmit. Áldottabb teremtés, mint ő, nincs sehol a világon. Azután emberek állnak a földbe és szórják szerteszét a búzaszemet. A nagy kés által hasított barázdákba esnek a magok, mikre előbb az Isten kegyelmét kérve a szántóvető. Majd megint a nagy, komoly ökrök mennek végig a boronával s betakarják a szétszórt magot. Ezzel aztán jóidőre el is van intézve az egész dolog. Ezentúl az Isten dolgozik s az ember nem tehet mást, minthogy jóakarátát kérje. Adjon őszi esőt, de ne sokat, de mégis annyit, hogy elpusztuljanak a mezei egerek. Azután ta-
gyot ne adjon idő előtt! Ha ad is, kicsit adjon s nagyobbbat csak akkor adjon, ha már előbb havat adott! Szép fehér havat, amit az emberek hidegnek találnak ugyan, de a földnek az nem hideg, hanem jó meleg. Az óvja, védi a gyöngye vetést.

Idők múltán a nap közelebb jön s vetni kezdi tűző sugarait. A hó apránként elvész. Ugy tűnik el a mezőkről, hogy észre sem lehet venni. A nap szelíden simogatja sugaraival a gyöngye vetést, hogy erősödjék. A gazda is ki-kijár már a földre és nézi, mert öröme telik benne. Nő a sok kis zöld szál, miből idővel kenyér lesz. Hát csak legyen is belőle sok! Mert a kenyér föltet-
lenül szükséges ahhoz, hogy éhen ne haljanak az emberek.

Ez a kenyér most még ott van abban a törékeny szálban. Senki más, csak az Uristen tudja azt tenni, hogy e törékeny faty-
tyúból valaha kenyér legyen.

— Jézus Krisztus Urunk minden búzaszemben ott van — véli a nép.

Biz az valóság, hogy a búzaszem legtöbbször valami jelzés van. Vagy az alján vagy a tetején, már ahogy fogja az ember a kezében. Nem lehet az más, mint Jézus Krisztus képmása. A pénzeken, amiket a király veret, ott lehet a király feje. De a búzaszemen, amelyet az Isten kegyelme húz elő a föld alól, csak az Isten fiának képmása lehet. Így hiszi, így vallja a nép.

A szántó-vető ember hisz és remél. Sokszor nézi az ég alját, a támadó felhőket s az aggodalmak szorongatják szívét. Mert minden időben van baj. Jaj, talán már sok is lesz az eső! Jaj, talán már sok a nap nagyon! Ugyan hova lettek a felhők? Most meg szél van, most meg kevés a harmat, most meg ni, már köd mutatkozik! Igen ritka az, hogy a gazda teljes lelkinyugalommal mondja:

— Ejnye, de gyönyörű szép időnk van!

Ilyenkor örül és reménykedik.

Azután jönnek az apróbb bajok. Itt bogár van, amott rozsdás. Más helyen rossz emberek lóval behajtottak a vetésbe és összegázolták. Ezt észrevéve a gazda, már nemcsak nappal kerülgeti, de éjjel is, fegyveresen. Őrzi a mag növekedését, amiből augusztusra kenyeret süttethet gyermekeinek. S a vetés szépen nő és érik. Már számolgatni is lehet, hogy mi lesz és hogy lesz? Ugyan mennyit ad? Hányan vághatják?

Am egyszer csak szél támad. Igen gyorsan halad. Zúgásán kívül még semmi egyéb nem hallatszik. A szarka sem csereg. A láncos eb megorván bújik odujába. A macska egy-kettőre a padlásom terem. Nagy felhő közeleg. Nagy lomhán kiterjeszti barna szárnyait a vidék fölé. Minden elfakul. A virágok elvesztik szí-nüket. A barna fellegben zöldes darabok mutatkoznak. A nép aggódva szemléli, mert az ott jég. Az eső megindul. Aztán jön az aprójég. Utóbb nagyobbak koppannak, míg nem egy olyant vág a tetőre, hogy pisztolydurranásnak beillenék. A gyermekek sírva fakadnak. Az asszony rémülten sikolt. A gazda figyelmes szemével az udvar földjét kémleli. Mást tenni nem lehet. Minden más veszedelm ellen dolgozhat az ember. A tűzből ki lehet menteni valamit. A víz elől futni lehet. Itt azonban nincs más, mint belenyugodni s legfőljebb számítani lehet az udvarra hulló jegen, hogy mennyi esik a búzába belőle.

Idő múltán a jég elhalad s a határban beáll az irtózatoss csönd. Sem nóta, sem füttyülés. A tanyákból lehorgasztott fejű emberek, síró asszonyok, hallgatag gyermekek lépdelnek a vetés felé. Jól megnézik azt s némi megkönnyebbülés támad. Hát még sem vert el mindent! Még maradt! S ebben is van öröm.

Következik az aratás! Kévék és keresztek között komoly nagyökrök viszik a vasbikát. A kőszénfüst ismeretlen szaga terjeng a tájon, le a legelőig, ahol a cséplődob bűgását hallva, mérgesen bőgi vissza a választ valamely fiatal bika. Itt is bűgás, amott is. A gépek kéményei mindenütt füstöt eregetnek. Másutt lovak forognak körben s a hajtóember így szól nekik:

— Hajrá!

Máskor sohasem mondja ezt a lónak, máskor a gyűl-vel nógatja. A változás azért van, mert a lovak most nem egyenesen előre mennek, hanem körbe forognak az ágyason.

Nem sokkal ezután a szélmalomok is jobban forgatják vitorláikat, mint eddig. Minden kis szél elébe odatologatják az egész tetőt és forognak folyton a kövek. A szélmolnár most arat. Jön egy köcsi s elmegy, jön a másik s szintén viszi hazafelé a lisztet. Nem sokat: egy zsákot, két zsákot, csak hogy ez a frissből való legyen. Az aztán megint nagy nap, mikor ehhez a liszthez fog az asszony, hogy megdagassza.

— Holnap új búzából sült kenyér lesz — mondja a gyermeknek.

Ennél külön öröm nincs a világon. A gyerekek ezen az éjjel nem igen alszanak. Hisz mikor anyjuk hajnalban a dagasztáshoz lát, már figyelve nézik munkáját az apró csillogó szemek. Végignézik azt is, mikor a szakajtóból a megkelt kenyér széles lapáton a kemencébe vándorol. S egyszerre csak lapáton előjön a kenyér. Friss, illatos! Óh, de valami fölséges lehet! De hülését várni kell s addig apjukhoz szaladnak:

— Apám! Apám! — kiabálják. — Újbúzából van már kenyér!...

Tíz hónap munkájának első eredménye ez. A gazda előveszi bicskáját s kicsattantja. Balkézzel a kenyeret fogja meg, jobb-jával a bicskát, annak hegyével a kenyérre kétszer keresztet ver. Azután megszegei...

(Tömörkény István.)

(Az olvasmány megbeszélése egyúttal már áthajlik a beszéd- és értelemgyakorlatra is.) Miről olvastunk? Mi történik a maggal először? Megtudod-e különböztetni a búza-magot a rozs vagy az árpa magjától? Miről ismered meg? Mit kell csinálni vetés előtt a földdel? Hogyan történik a szántás? Láttál-e már gőzekét? Miben különbözik attól, amelyet lovak (ökrök) húznak? Hányféle szántást láttatok már?

Mikor vetik a búzát? Miért jobb ősszel, mint tavasszal vetni? Hogy nevezzük az egyiket és másikat? Hogyan történik a vetés? Hányféle vetést ismerünk? Miért gazdaságosabb géppel vetni? Mit csinálunk vetés után? Milyen boronákat ismertek? Melyikkel legjobb boronálni a mi vidékünkön, miért?

Milyen talaj van a mi határunkban? Mi a talaj? Hányféle talajt ismerünk? Hogyan műveljük a homokos, hogyan az agyagos talajt? Melyik a jobb? Miért?

Milyen időjárása van községünknek? Mire kényszeríti a talaj és az időjárás községünk lakosságát? (Arra, hogy olyan növényeket termeljen, amelyek a talajnak és időjárásnak megfelelnek.)

Mivel foglalkozik községünk lakosságának legnagyobb része? Hány lakosa van községünknek? Mennyi volt tíz évvel ezelőtt? (Ha nem tudják, megmondom.) Ki tudná-e számítani, mennyivel szaporodott községünk lakossága az elmúlt tíz évben?

(Számolás és mérés.) Községünk lakosságából ennyi a férfi és ennyi a nő. Mennyivel több a nők száma, mint a férfiaké? Községünk területe ennyi négyzetkilóméter, lakossága ennyi, hány ember jut átlagban egy négyzetkilóméterre? (Területmérték, osztás.) Városban is ennyi ember él átlagban egy négyzetkilóméter területen? Melyik a hozzánk legközelebb eső város? Miről nevezetes? Annak a városnak ennyi lakosa van. Hányszor több, mint községünknek? Területe pedig ennyi. Hányszor több ember él te-

hát ottan egy négyzetkilométer területen, mint községünkben?

Községünkben a tavalyi évben ennyi métermázsza búza termett. Egy métermázsza búza ára 20,50 P, mennyit jövedelmezett községünk lakosságának a tavalyi búzatermés? Hogyan tudnánk kiszámítani, mennyi esik ebből átlagosan egy emberre? Mit kell csinálni? Végezd el!

Mennyi földje van édesapádnak? Mivel mérjük a termőföldet? És a területet általában? Hány négyzetméter van egy árban? Hektárban? Négyzetkilométerben? Mit gondoltok ha a tavalyi termetbúzamennyiséget egyenlően elosztanánk községünk lakosai között, egy emberre hány métermázsza vagy kilogramm búza jutna? Hogyan tudjuk azt kiszámítani?

Kérdés

Milyen verset tudunk a gazdáról? Jőjj ki, mondd el!

Az új kenyér!

VÁLYI NAGY GÉZA költeménye.

<i>Milyen oszló, milyen foszló,</i>	<i>Lisztjét édesapám hozta,</i>
<i>Ducoshátú, szép, pirosló,</i>	<i>Anyám keze dagasztotta,</i>
<i>Illatos, lágy, hófehér</i>	<i>Tán azért oly szépszínű,</i>
<i>Az új, szent magyar kenyér!</i>	<i>Kalácsnál is jobbízű.</i>

<i>Milyen ropogós a héja,</i>	<i>Tán azért száll — hogyha látom —</i>
<i>Kíváncos a karéja!</i>	<i>Ég felé az imádságom:</i>
<i>S mily beszédes, mily szelíd,</i>	<i>Ó, édes, jó Istenünk!</i>
<i>Mikor frissen felszelik!</i>	<i>Mindig ilyet adj nekünk!</i>

Miből készül a liszt? Hol őrlik meg a búzát? Milyen malmok vannak községünkben? Milyen foglalkozása van a molnárnak, az is földműves? Milyen iparosok élnek községünkben? Mit végeznek az iparosok? Miből készülnek a bútorok, ruhák, cipők, órák, ablakok stb. Milyen iparosok dolgoznak a házépítésnél? Csak faluhelyen vannak iparosok? Hogyan nevezzük az olyan iparost, akinek sok-sok munkása dolgozik? Hol vannak gyárak? Hány munkás dolgozik édesapád műhelyében? És a gyárakban? Hová teszik azt a rengeteg árút, amit a gyárak készítenek? Hogyan szállítják el? Hol adják el a kisk? Milyen kereskedők élnek községünkben? A gazdaember hol adja el búzáját, aprójószágát? Mikor van nálunk piac? És vásár? Mi a különbség piac és vásár között? Mit csinál a piacon a gazda és az iparos? (Kicserelik egymás árúját.)

Hazánk melyik része hegyes? Mennyi abból most a miénk? Mi terem sok a felvidéken? Mit csinálnak a fölösleggel? És mi terem sok az alföldön? Látjátok, gyermekek, ahogy a földműves kicsereleli árúját az iparossal, éppen úgy cseréli ki termékét a

hegyvidéki ember az alföldivel. Milyen eszközön történik az árúk továbbjuttatása? Mivel szállíthatunk árut? Melyik a leggyorsabb? Melyik a legolcsóbb, miért?

Csak szárazföldi úton juthatunk el a felvidékre? Milyen folyó folyik el községünk mellett? Hol ered a mi folyónk? Kié most az a föld, ahol ered? Mikor került vissza hozzánk az a terület? Hány évig volt rabságban annak a földnek népe? Örültünk-e, amikor meghallottuk, hogy visszatér hozzánk? Hát még mennyire örülhettek azok a szegény magyar testvéreink, akik annyi sok év óta... hány évig is voltak rabok? — Tehát tizenkilenc év óta várták szabadulásukat!

Milyen nagyobb városokat kaptunk vissza? Mit tudunk Pozsonyról? Kassáról? Léváról? Rozsnyóról? Krasznahorkáról? Munkácsról? Ungvárról? Beregszászról? Tanultunk tavaly egy szép dalt, arról a fáról szól, amely a felvidék hegyeit borítja nagyrészt. Ki emlékszik, melyik dal volt az? (Fenyő, fenyő, jaj de magas fenyő...)

Álljatok fel, énekeljük el ezt a szép dalt!

*Fenyő, fenyő, jaj de magas fenyő,
mért csillog könny a gyémánt szemeden?
Fenyő, fenyő, jaj de magas fenyő,
miért zúg a szél ott fenn, a hegyeken?
Zúg-búg a szél Késmárk felé,
de az a szél is sírva fúj a magyar határ felé...
Fenyő, fenyő, jaj de magas fenyő,
miért sír a szél ott fenn a hegyeken?!*

*Kalász, kalász, árva magyar kalász,
miért csillog könny a búzaszemeken?
Kalász, kalász, árva magyar kalász,
miért sír a szél ott fenn, a hegyeken?
Késmárk felől hírt hoz a szél (hogy)
árva magyar kalászokból panaszos a kenyér —
Kalász, kalász árva magyar kalász,
ezért csillog könny a búzaszemeken!*

Jöjj a térképhez, mutasd meg, mekkora volt csonka hazánk! Mennyit kaptunk vissza? Mekkora a megnagyobbodott Magyarországnak? Mutasd meg azt, hazánk milyen részeit nem kaptuk még vissza? Kik uralják most azokat? Szeretnétek-e már, ha azokat is visszakapnánk? Mit gondoltok gyerekek, csakugyan „visszaadják” azokat vagy... Ugy bizony, ha nem adják, nekünk kell *visszaszerezni!* Milyen indulóval menetelnek a katonák? Melyik a legszebb katona nóta? Ki tudja?

Álljunk fel, énekeljük el azt is: *Horthy Miklós katonája vagyok...*!

Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája,
Vigan élem katonaeletem, nincsen gondom másra,
Masírozok káplár úr szavára,
Ugy gondolok az én violámra, (mert)
Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája.

De a katonák nemcsak énekelnek ám, hanem...? (Harcolnak is.) Mutassuk meg mi is, hogyan tudunk katonák lenni!

(A tanulók felállva néhány — a helyükön is végezhető szabadgyakorlatot mutatnak be.)

(Leülés után.) Hazánk melyik részén terül el lakóhelyünk? Milyen tájegységhez tartozunk? Milyen irányban van lakóhelyünk-től Budapest? Ki tudná-e számítani, milyen távolságban vagyunk a fővárostól? Hogyan? (A térkép mértékszáma segítségével.) Számítsd ki!

Ha lakóhelyünkről a fővárosba akarunk utazni, milyen nagyobb városokon utazunk keresztül. Sorold el, ezek a városok miről nevezetesek!

Milyen lakóhelyünk határának felszíne? Mikor mondjuk, hogy valamely vidék felszíne változatos? Milyen felszíni alakulatokat ismerünk? (Síkság, halom- és dombvidék, hegyvidék.) Községünk-nél milyen felszíni alakulatot találunk? Melyik a legmagasabb hely határunkban?

Hogyan mérjük valamely hely magasságát? Mitől számítjuk? Milyen magasan van lakóhelyünk a tenger felszínétől? Hogyan függ össze a hely tengerszín feletti magassága az éghajlattal? (Mennél magasabbra megyünk, annál hidegebb az éghajlat.) Miért kell ezt tudnunk? (Az időjárás befolyásolja a termelést is.)

Hazánk mely részein találunk inkább erdőségeket? Miért vannak hegyeink erdőségekkel borítva? Milyen magasságokban milyen erdőségeket találunk? (Az alsóbb részeken tölgy, feljebb bükk, majd fenyő.)

Honnan tudjuk azt, melyik vidék mennyi csapadékot kap? Mit nevezünk csapadéknak? Hogyan fejezzük ki a csapadék évi mennyiségét? Mi az a napi átlagos hőmérséklet? Mennyi vidékünkön az átlagos évi csapadékmennyiség? És mennyi az átlagos évi középhőmérséklet? Hogyan számítjuk ki valamely vidék évi átlagos közepes hőmérsékletét?

Melyik terület kap általában több csapadékot? Mitől függ valamely terület csapadékmennyisége? (Közel van-e tengerhez, a hegyvidékek nem zárják-e el a tenger felől jövő felhők útját stb.) Milyen összefüggés van a csapadék mennyisége és a növényvilág között?

Hogyan keletkezik az eső? (A víz körforgása.)

Hogyan keletkezik a szél? (A levegő körforgása.)

Hogyan rajzoljuk meg tantermünk alaprajzát? Milyen térképeket ismerünk? Hogyan tájékozódunk a térképen?

Milyen község a miénk, kiesi, vagy nagy? Mi a különbség a kis- és nagyközség között? Mik alkotják a járást? Milyen járásba tartozunk? Mit alkotnak a járások? Hogyan nevezzük a mi vármegyénket? Mi vármegyénk székhelye?

Mit olvashatunk le a térképről valamely vidék életmódjára nézve? (A térkép színei és azok mit jelentenek a valóságban?)

Mutasd meg nagy Magyarország határait! Mutasd meg csonka Magyarországot! Kik és mit vettek el tőlünk? Mit kaptunk már vissza?

Milyen költeményt tanultunk a térképről? Jőjj ki, mondd el!

Térkép előtt.

*Látod, fiam, — ez most Magyarország —
Sok sebből vérző, csonka és szegény, —
Nincs már vágyunk, csak az ősi vér,
A büszkeség, kitartás és — remény.*

*Elvették dús hegyeink kincseit,
S százados erdők hosszú, nagy sorát,
Fekete földünk gazdag részeit, —
Ősi vallásunk sok-sok templomát...*

*Szegények lettünk... ránk omlott a baj,
Letipott, fáradt koldusok vagyunk —
S vigasztaló szelíd szavak helyett
Még egyre gúnyt és szitkokat kapunk.*

*De lásd, fiam, e fájó könnyeket
Hiába mégse ontja nagyapád —
Mert dacos, büszke, szent hitünkkel még
Talpraállíthatjuk e szétdúlt szent hazát!*

*Magyar itt minden: erdő, domb, mező,
A csillagok s áldást osztó napunk —
S rabságban is eltépett földeken:
Bízó és bátor magyarok vagyunk!*

*Látod, fiam, már fehér a hajam,
A szemem könnyes, két kezem remeg...
De hogyha kürt szavára sorba állsz:
En ifjú tűzzel — veletek megyek!*

SEGESDY LÁSZLÓ.

És milyen költeményt tanultunk tavaly, amikor visszakerült újra Felvidékünk egy része? Mondd el!

Újra miénk.

*Felvidéki falucskában
áll az anyám szülőháza,
nagyszüleim is ott várnak, —
várnak a feltámadásra.
Csendes álmuk megzavarta
húsz esztendő rabigája:
magyar szívüknek a sírban
sem lehetett nyugovása.*

*De most végre újra miénk
Felvidékünknek egy része :
egymillió magyar testvér
borul anyja kebelére,
hepehupás temetőikben
is megbékéltek a holtak,
hiszen magyar, újra magyar
föld az, mely alatt nyugszanak!*

GULYÁS ILONKA.

Mit gondoltok, gyermekek, minden életnek mi a táplálója? Ugy van, az anyaföld. Mindenhol egyforma a talaj, mit gondoltok? Látjátok, milyen szerencse, hogy így van! Már környékünkön is láttuk, milyen változatos a talaj és a föld felszíne, de megismertedtünk az idén hazánk távolabbi részeivel is, láttuk, hogy minden tájnak más a képe, de nemcsak a felszíne, hanem a benne és rajta lévő élet és kincsek is. Azt is láttuk, hogy bent a földben — az emberek beavatkozása vagy segítése nélkül is — állandó munka folyik.

Minek van ebben a munkában legnagyobb szerepe? Bizony, a víznek. Hogyan dolgozik a víz? (Nemcsak kívül, a föld felszínét mossa, hanem töri a földet, széthordja a törmeléket, mélyebb helyekre viszi azokat mint iszapot, de ezenkívül beszívárogoz a földbe is, feloldja az oldható ásványokat s hová juttatja azokat? (A növényekhez.) A növényekből hová kerülnek azok? (Állatokba s az ő húsuk révén a mi testünkbe, szervezetünkbe is.)

Mikor áll be pihenés a növényvilág munkájában? (Akkor, mikor a földművelő életébe: ősszel.) Mi ennek a hosszú, hónapokon át tartó szorgalmas munkának eredménye? (A termés.) Ki tudja, mi a termés rendeltetése a növény és állatvilágban? (Szaporodás.) Csak a termését használhatjuk fel a növényeknek? Milyen növényeknek használjuk fel a gyökerét, földalatti szárát, gumóját, levelét stb. Mi történik a növényekkel, ha betöltötték rendeltetésüket? (Elkörhadnak = porból lettünk, porrá leszünk.)

Milyen összefüggést láttok a növény- és állatvilág között? Mit esznek az állatok? (Még a ragadozók is más, — növényevő állatokkal táplálkoznak.) Akkor tehát mit mondhatunk? Megélhetnének-e az állatok növények nélkül? És az ember élhetne-e növények és állatok nélkül? Mit látunk ebből, minden életnek mi a táplálója?

Vegyétek csak elő Olvasókönyveteket!

Nyissátok ki az 53. olvasmányt!

Olvasd el az első mondatot! Keress ebben a mondatban szavakat, amelyekben hosszú magánhangzók vannak! Mondj olyan szót, amelyben hosszú — egyjegyű és kétjegyű — mássalhangzó van!

Mit csinálsz, most, Pista?

Mit fejez ki ez a szó: *állok*? (A cselekvés módját, idejét személyét s annak számát.) Mondj olyan cselekvést jelentő szót, amely a cselekvés tárgyára is rámutat! (Olvasom.) Mondj mondatot arról, hol vagy most? És hová jöttél reggel? Mi a különbség a két szó — *iskolában* és *iskolába* — között? Milyen kérdésre felel az egyik s milyenre a másik? (Hol? és hová?)

Milyen jeleket látsz a mondatok végén? (Pont, felkiáltójel, kérdőjel.) Milyen mondatrészeket ismerünk? Mondj egy mondatot! Keresd meg e mondatban az állítmányt? Hogyan kérdezzük rá? És az alanyra? Kérdezz a bővítő részekre is? Hogyan kérdezzük a jelzőre? a tárgyra? a hely-, idő-, mód-, ok- és célhatározóra?

Mondj olyan szót, amelyet nem úgy írunk le, ahogyan kiejtjük! (Pl. adtam=attam, vagyok=vatyok, lesz=lessz, pecsétje=pecséttye stb.) Miért kell ezeket a szavakat másként írni, mint ahogy kiejtjük őket? Miért ejtjük e szavakat másként, mint ahogy leírjuk? (Hangváltozás.)

Mondj jelentő mondatokat! Kérdőt! Óhajtót! Felszólítót! Mit teszünk mindegyik végére?

Ird a táblára a neved! Milyen név az első (családi vagy vezetéknév). Milyen a második? (Keresztnév=a keresztségben nyertük.) Milyen szófaj ez? (Főnév.) Milyen főnév? (Tulajdon főnév.) Milyen betűvel kezdjük a tulajdonfőneveket? Mondj tulajdonfőneveket! (Budapest, Fót, Sió, Fertő-tó, Magas-Tátra, István, Ilona, Széchenyi, Zrínyi stb.)

Ki tudná elmondani, milyen levelet írt Zsuzsika? Jójj, mondd el!

Levelet írt Zsuzsika.

*Levelet írt Zsuzsika,
Igaz szívvel írta,
Igaz szíve könnyeit
A szélére sírta...*

*Bélyeget is ragasztott
Főnt, a jobb sarkába,
Repült vele s bedobta
A postaládába.*

*Gyöngybetűkkel róttá rá
A borítékára:
„Nagyapónak vigyék el
Kincses Kolozsárra!”*

*Postás bácsi kivette
S föl szállt kocsijára,
Zsuzsika még csókot is
Küldözött utána.*

*Kérdi másnap a postást:
„Érkezett-e válasz?
Kolozsvárról Budára
Nem száz mérföld tán az?”*

*Azt felelte a postás,
S beléhalaványul:
„Nagyon messze vagyunk most
Szegény Kolozsvártól!”*

MÓRA ISTVÁN

Milyen munkát végez nemsokára a gazda mifelénk? Ki tud költeményt az aratásról?

Aratáskor.

*Alszik még a Napocska
Messze valahol.
A fecske se szállt ki még
Az eresz alól.
A hajnali szellő is
Még csak félve leng,
Odakint a sík mezőn
Már a kasza peng.*

*Peng a kasza, dül a rend
S a kaszás után
Fürge kézzel kívét köt
Szőke, barna lány.
Imádkoznak magukban
Szívből szótalan,
Ahhoz, Kinek mireánk
Mindig gondja van.*

*De mikor a pacsirta
Énekelni kezd,
Az aratók kedve is
Szárnyakat ereszt.
Hét határig zengenek
A vidám dalok,
Dudorász a szellő is,
A Nap mosolyog.*

*Fölszította a Napocska,
Rég a harmatot,
De a tarlón mégis sok
Drágagyöngy ragyog.
Végiglen a verejték
Gyöngye lepi el,
Azt majd csak a jó Isten
Gyűjtögeti fel!*

MÓRA ISTVÁN

Miért szeretjük legjobban szülőföldünket? Ki tudna erről is elmondani egy költeményt? Jőjj, mond el!

Nem megyek én idegenbe.

*Nem megyek én idegenbe,
Mint a fecske, mint a gólya,
Szebb nekem a napraforgós,
Délibábos magyar róna.*

*Tisza mellett, Duna mellett,
Ez itt az én szülőföldem!
Árvalányhaj szép virágát
Bokrétába itt kötöztem.*

*Könnyáztatta temetőben
Szomorúfűz csügghő ága
Itt hajlik rá bánatosan
Szeretteim sirhalmára.*

(PÓSA LAJOS.)

(Néhány alkalmi szavalat után a szokásos imádsággal fejezzük be az évfárá vizsgálat érdemi részét. A füzetek, rajzok, kézimunkák kiosztása csak azután történjék, amikor a vendégek már elhagyták az ünnepélyt.)

Természetes, hogy — amint már az előjáróban mondtuk — tervezetünk nem akar mintának szolgálni, csupán arra való, hogy bemutassa, miként lehet egyrészt ünnepé tenni az évfárávizsgálatot, másrészt hogyan lehet érdekessé, elevenné, változatossá tenni az évfárávizsgálatot, amelyen egyúttal bemutatjuk az osztály közös munkáját — hiszen a szülöket ez érdekli legjobban: a saját gyermekük hogyan működik közre az összeség munkájában!

Ha sikerült belátásra bírni olvasóinkat s meggyőződtek arról, hogy a vizsgálatnak ez a formája úgy a tanulók, mint a szülök részére jobb és ünnepélyesebb, elértük célunkat: a magyar iskolák évfárá vizsgálatai valóban ünnepé válnak.

Erdélyről.

Pusztán születtem, ott is nevelkedtem;
A délibábok vizébe' fürödtem.
Az Alföld minden szépségeit szépen
A lelkembe szedtem.

Szeretem most is, messzire tőle,
A szívem, lelkem egy darab belőle.
Őszinteségét, nyílt egyenességét
Onnan örökölte.

Szeretem most is a szép Tiszamentét,
Bús füzeseit, messzeható csendjét;
Kint a pusztákon, egyszerű pásztor,
Még tán ma is lennék!

Szép szülőföldem, tisztelet, becsület,
Szóval: rossz, aki rosszat mond felüled.
De azért van még — bocsáss meg érte! —
Egy szép hely kívüled...

... Erdők zúgása, vizek csobogása,
Teneked tudom én, mesék mondása.
Vagy hiszed, vagy sem, hogy mindez lehessen
A valóságba!

Pedig lásd a te aranyos Erdélyed,
Én hazám, ilyen szépséges vidéked.

Ha jobban ösmernéd: te levetkeznéd
Egy nagy, régi vétked'.

Te nagy vétked, hogy tele vagy magaddal,
S míg száz ékes dal csak téged magasztal:
Keveset gondolsz »Erdélyország«-gal,
Legszebb fiaddal.

Ó, mert nekem szebb az egész világnál;
Hegyet s völgyet akármerre járnál:
Küküllőnk menténél, a Maros völgyénél
Szebbet nem találnál!

Lám a föllegek, ahogy búslakodnak:
Az Alföldről mind ide szállingóznak,
S itt a hegyekben a legszívesebben
Eltáboroznak.

Villámló szemmel itt csak szerte néznek,
S úgy megszeretik ezt a gyöngy-vidéket;
Hogy kedvre gyúlnak, — amit hazulnat
Szívárványnak néztek!

Gyertek elő mind, magyarok kik vagytok,
S a multakra még ha valamit adtok:
Itt, ettől a földtől, sok nagy elődtökről
Csodákat hallhattok.

Rákóczi, Bocskay, Thököly, Bethlen
Itt voltak itthon, e sas-fészkekben.
Magyar szabadság, innen lobogtatták
Zászlóidat fennen!

— Gyertek elő mind, magyarok kik vagytok,
Erdélynek ti még adósai vagytok.
S a magyart szerette: azért teremtetle
Az Isten a kardot!...

Történet nem válhat rút hazugsággá,
Se honszeretet hazaárulássá,
Magyar föld ez itten, — és él az Isten,
Hogy nem lesz mássá!

Ó fenyves erdők sok karácsonyfája, —
Magyarok Istene ha gyűjtöd alája,
Ki e földet lakja mind egy ünnepnapra,
Egyetlen családba,
Egy magyar családba?!

Szaboleska Mihály.

Ünnep ez a szép nap.

Ünnep ez a szép nap; szívben templomokban
A hazaszeretet fáklyája kilobban,
Fényt derít a múltra,
Mikor szent hév gyújtá lelkünket, arcunkat,
S szabadságért vívott gigászi harcunkat
A világ bámulta.

Tavaszi sugártól a természet ébred,
Hegyen, völgyön, síkon megmozdul az élet
És nem hagy pihenni;
Dalok zendülése, zászlók lobogása
Hívogat bennünket örök bajvívásra,
Emlékezni, tenni.

Jeltelen sírjokból e napon kiszállnak,
Körültünk lebegnek e dicsőült árnyak,
Vértanuk és hősök,
Buzdítanak, hogy szentelt nyomaikban járjunk,
Boldogabb jövőt is csak magunktól várjunk
És legyünk erősek.

Mi pedig, kik ama kort még nem feledtük
S dicső küzdelmében részünket kivettük
Verejtéssel, vérrel,
Mutassuk az utat bölcsen intve, óva,
Melyen viharüzött nemzetünk hajója
Biztos parthoz ér el.

S ha örök álmra hajtjuk le fejünket,
A tulvilágra is kíséren bennünket
Hit és remény szava;
Hogy rég elfelejtett hült poraink felett
Szabadsága szárnyán nagygyá emelkedett
S felvirult a haza.

Lévay József

Tartalom.

ÁPRILIS

Feleki Sándor: Anya. (Vers.) — Tanítások, Vázlatok, Költeménytárgyalás III. o. Olvasmánytárgyalás IV. o. Vegytan V. o. Alkotmánytani ismeretek VI. o. Természettan VI. o — Anyák napja. Móra László: Anyám tüje. (Vers.) Lőrinczy György: Anyák napja. Vers anyák napjára. Móra László: Az édesanya magyar költők verseiben. (Előadás Anyák napjára.) — Györgyi néni: A hazatérők. Anyák napjára való szindarab 1 felvonásban. — Köhalmi Julia: Anyák napján történt... Anyák napjára szindarab 1 felvonásban.

MÁJUS

Móra László: A szent király keze. (Vers.) — Dr. K. Gy.: A pályaválasztás. — Móra László: Veletek megyek! (Vers.) — Móra László: Történelem. (Vers.) — V. L.: Ünnepi beszéd hősök ünnepére. — Trianon évfordulójára. — Mesedélután. (A hősök tiszteletéről.) Sajó Sándor: Hős diákok. (Vers.) Domonkos István: A muszka pipa. Móra László: Így lé-szen, testvér (Vers.) Lampérth Géza: Török-verő Hunyadi János. — Évzáró vizsga. — Tömörkény István: A mag története. — Az új kenyér. Vályi Nagy Géza költeménye. — Segesdy László: Térkép előtt. (Vers.) — Gulyás Ilonka: Ujra mienk. (Vers.) — Móra István: Levelet írt Zsuzsika. (Vers.) — Móra István: Aratáskor. (Vers.) — Pósa Lajos: Nem megyek én idegenbe. (Vers.) — Szabolcska Mihály: Erdélyről. (Vers.) — Lé-vay József: Ün-nep ez a szép nap. (Vers.)

**Nyelvtanunk
Helyesírásunk.**

Terjék László

MOST JELENT MEG!

A nyelvtan, helyesírás és fogalmazás súlyos kért
déseit oldja meg világos egyszerűséggel ez a kézikönyv.

Betűrendes tárgymutatójával, elsőrendű **gyakorlati**
taival és **példatárával** nélkülözhetetlen segédkönyve
nevelőknek.

Bolti ára 6.30 P. Kollegáknak és iskoláknak **30%-os**
kedvezményrel **4.40 P.**

Kedvezményes áron megrendelhető: **Terjék tanár**
Szeged. Apponyi u. 25.

A Gyakorlati Pedagógia megrendelését az elő
fizetési díj beérkezése után fogadjuk el. Előfizet
tel évre 3.20 P, egész évre 6 P.

MEGRENDELHETŐ Szeged, Kálvária u. 7.

Szerkesztésért és kiadásért felel: Vicsay Lajos.